

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra výtvarné výchovy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Dominika Krůlová

Můj tajemný svět

Projektová tvorba v rámci výtvarných činností v mateřské škole

Olomouc 2021

Vedoucí práce: Mgr. Magdalena Adámková Turzová Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a pouze s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou uvedeny v seznamu citací na konci práce.

V Olomouci dne 20.5. 2021

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala mé vedoucí práce Mgr. Magdaleně Adámkové Turzové, Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky a velmi vřelý přístup při konzultacích. Mé poděkování patří rovněž paní ředitelce mateřské školy Březinova Lence Šimkové a celému jejímu kolektivu učitelek. V neposlední řadě patří dík také dětem za jejich spolupráci a umožnění realizace praktické části.

Obsah

Úvod	7
I. Teoretická část.....	8
1 Období dětství	8
1.1 Období předškolního věku.....	8
1.2 Motorický vývoj	8
1.3 Kognitivní vývoj.....	9
1.4 Emocionální vývoj.....	10
1.5 Socializační vývoj.....	10
2 Vývoj výtvarného projevu u dětí.....	12
2.1 Spontánní výtvarný projev.....	13
2.2 Období naivního realismu.....	13
2.3 Období skvrn.....	14
2.4 Stadium čáranic.....	14
2.5 Stadium prvotního obrazu.....	14
2.6 Stadium „hlavonožce“	15
2.7 Krize dětského výtvarného projevu	15
2.8 Období dospívání.....	16
3 Výtvarné činnosti a techniky používané v MŠ.....	17
3.1 Výtvarná řada.....	17
3.2 Výtvarný projekt	18
3.3 Výtvarný námět.....	19
3.4 Výtvarné techniky.....	19
3.5 Kresba	20
3.6 Malba	21
3.7 Grafika, plastická a prostorová tvorba	21
3.8 Výtvarné činnosti.....	22

4	Inspirace od umělců k praktické části	24
4.1	František Skála.....	24
4.2	Toyen – Marie Čermínová	25
4.3	Daisy Mrázková	26
4.4	Josef Bolf	27
II.	Praktická část.....	29
	Předmluva k praktické části	29
5	Praktická realizace jednotlivých činností	32
5.1	Námět č. 1	32
	Odkrývací technika	32
5.2	Námět č. 2	38
	Solený akvarel, kresba	38
5.3	Námět č. 3	45
	3D tvorba skřítků	45
5.4	Námět č. 4	49
	Naše tajemná planeta – tvorba pomocí svítících trubiček	49
5.5	Námět č. 5	53
	Variace na voskovou enkaustiku	53
5.6	Námět č. 6	57
	Chatička pro skřítky.....	57
5.7	Námět č. 7	63
	3D tvorba tajemných stvoření	63
5.8	Námět č. 8	68
	Pohádka.....	68
6	Pohádka od dětí z MŠ Březinova	69
	Jak skřítkové hledali poklad	69
6.1	Titulek k vytvořenému filmu	71

Literatura a zdroje.....	77
Seznam obrázků.....	80
Seznam fotografií.....	81
Anotace	85
Přílohy.....	86

Úvod

Práce s dětmi mě od počátku utvrzovala v myšlence, že dětská fantazie je opravdu nekonečná, bezprostřední a magická. Je také velmi zajímavé, co všechno na rozdíl od dospělých děti kolem sebe vidí. Výtvarnou výchovu v mateřské škole i mimo ni mám velmi ráda, a proto jsem si pro svoji bakalářskou práci chtěla zvolit velké výtvarné téma, které děti budou postupně výtvarnými činnostmi rozvíjet. Jako téma bakalářské práce jsem proto zvolila „Můj tajemný svět“. Svět, ve kterém je vše možné, takže se dětská fantazie může rozvíjet všemi směry.

V teoretické části se nejdříve věnuji období předškolního věku, kde charakterizuji motorický, kognitivní, emocionální a sociální vývoj, protože každá fáze dětského vývoje souvisí s rozvojem specifických výtvarných schopností dětí. V následující kapitole navazuji právě na vývoj výtvarného projevu u dětí, kde popisuji jednotlivá stadia, kterými děti procházejí, jelikož právě u žáků v předškolním věku se jednotlivá období výtvarného projevu mění nejrychleji a nejzajímavěji. Tento projev pozoruji i při přímé práci s dětmi. Teoretická část zahrnuje i kapitolu, ve které uvádím výtvarné techniky a činnosti nejčastěji užívané v mateřských školách. Jednotlivé techniky i činnosti se však neustále vyvíjí, a tak jejich přehled nemůže být nikdy uzavřený. Poslední kapitolu jsem věnovala umělcům, kteří mě inspirovali k vytvoření různých námětů k mé praktické části. K jednotlivým jménům jsem uvedla hlavní charakteristiku jejich tvorby a přiložila také několik ukázek jejich děl.

V praktické části jsem se zaměřila na tvorbu výtvarného projektu, který jsem vytvářela ve spolupráci s MŠ Březinova v Náchodě. Připravila jsem si a naplánovala několik výtvarných námětů, které nějakým způsobem spojovaly téma „tajemna“, a následně jsem je společně s vybranými dětmi v mateřské škole postupně vytvářela. Cílem celého projektu bylo vytvoření jednotlivých námětů, z nichž se má každému dítěti postupně vygenerovat jeho vlastní „tajemný svět“. Celá tvorba děl závisela především na kreativité dětí samotných a na jejich fantazii. Na konci celého projektu jsem některé náměty využila k tvorbě krátkého animačního video.

I. Teoretická část

1 Období dětství

V této kapitole si popíšeme období předškolního věku, přičemž se především zaměříme na motorický, kognitivní, emocionální a sociální vývoj.

1.1 Období předškolního věku

Dítě již má za sebou velmi důležitou vývojovou etapu, v níž se naučilo pohybovat jako dospělý člověk. Nyní nastává období, ve kterém už nebudou změny tolik nápadné, ale i přesto budou pro další rozvoj a soběstačnost dítěte velmi významné. Jako předškolní věk je označováno vývojové období dítěte od tří do šesti let. Předškolní období se též nazývá „věkem mateřské školy,“ avšak tento pojem nemůžeme brát zcela doslovně, protože některé děti mateřskou školu nenavštěvují hned, jakmile je to možné (Langmeier, Krejčíková, 2006). Dle školského zákona 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, který stanovil povinnou školní docházku, musí do mateřské školy nastoupit dítě, které do začátku školního roku dovrší pěti let. *„Na začátku předškolního věku je dítě „zralé“ pro vstup do mateřské školy–na jeho konci je dítě „zralé“ pro vstup do školy, kde se bude soustavně vzdělávat“* (Matějček, Pokorná, s.10).

1.2 Motorický vývoj

Motorickým vývojem se rozumí neustálé zdokonalování všech motorických dovedností, což znamená, že dítě dokáže běhat, skákat a zlepšuje se v celkové pohybové koordinaci. Zvládne například hbitě seběhnout schody, hopsat a lézt po žebříku. Narůstá větší soběstačnost a samostatnost ve zručnosti, jak se to projevuje zejména při kresbě, při níž se rozvíjí růst rozumového pochopení světa (Langmeier, Krejčíková 2006). Dítě už ve třech letech ovládá pohyby své ruky tak dobře, že je schopno zacházet s tužkou, pastelkami, fixy a drží je takzvaným špetkovým úchopem (Allen, Marotz 2002). Stejně tak mu nedělá problém napodobit různé tvary a směry čáry, dokonce ovládá i kresbu křížku. Ve čtyřech letech je pro dítě nejzajímavější kresba člověka, takzvaného „hlavonožce“. Kresba dítěte pětiletého je oproti tomu již o poznání detailnější a více odpovídá realitě. Nakreslená postava má hlavu, trup, nohy, ruce, ústa, oči a nos. Výtvar dítěte v šesti letech při nástupu do školy je už po všech stránkách propracovanější.

Během předškolního vývoje dítěte se zdokonaluje i řeč. Ve třech letech je výslovnost nedokonalá, mnohé hlásky dítě nahrazuje jinými. To se mění již během čtvrtého a pátého roku, kdy dětská „patlavost“ téměř vymizí. Během začátku školní docházky se zpravidla všechny nedostatky buď spontánně, anebo s pomocí logopeda upraví a odstraní. Díky rozvoji řeči dítě již ve třech letech zvládá říct celé své jméno a ví, zda je kluk, nebo holka. Dokáže rozpoznat hlavní barvy a v období pěti let zformuluje jednoduchou definici věcí, které jsou pro něj známé. V tomto věku umí i základní pojetí počtu (Langmeier, Krejčíková 2006).

Koncem tohoto období se rozhoduje o přechodu do další vývojové etapy dítěte, což vychází ze dvou důležitých tendencí:

- 1) **Dítě vyrůstá z rámce rodiny** – už mu nestačí pouze rodiče a rodinné prostředí, ale hledá si nové vztahy, ve kterých se odehrávají děje mimo jeho známé prostředí.
- 2) **Práce** – tento důležitý pokrok specifické lidské funkce začíná být patrný kolem čtvrtého roku. Ačkoli je taková práce zatím jen v náznacích, projevuje se v jeho zapojení do jednoduchých domácích prací. Kromě toho dítě také zvládá vykonávat drobné zadané úkoly (Langmeier, Krejčíková 2006).

1.3 Kognitivní vývoj

J. Piaget (2007) dělí vývoj myšlenkových operací u dítěte předškolního věku následovně:

1. fáze senzomotorická inteligence – probíhá od narození do 2 let
2. fáze symbolického a předpojmového myšlení – od 2 do 4 let
3. fáze názorného myšlení je vymezena od 4 do 7 let

Kolem čtvrtého roku nastává ve vývoji inteligence zlom, kdy se dítě dostává z úrovně předpojmové na úroveň názorového myšlení. Tehdy dokáže uvažovat v ucelených pojmech, které přesněji vystihují podstatu, ale ve svých úsudcích je stále ještě vázáno na to, co vidí či vidělo. J. Piaget představuje celou skupinu pokusů, které dokazují, že názor dítěte je stále značně omezený (Langmeier, Krejčíková 2006).

Dítě ve svém myšlení využívá antropomorfismu, to znamená, že neživé věci mají lidské vlastnosti a rysy (např. medvídek mluví, sluníčko se směje a podobně). V předškolním věku je typická zvědavost a vyskytující se otázky typu „Proč?“, „Kde?“, „Jak?“. Také si hodně vymýšlí své vlastní odpovědi, které jsou přiměřené jeho způsobu myšlení. Myšlení dítěte je egocentrické – dítě předpokládá, že všichni kolem něj vnímají a chápou věci stejně jako on sám. (Novotná,

Hříchová 2004). Přestože je myšlení magické a artificialistické (vše se „dělá“), dokáže dítě vlastní fantazii od reality rozlišit. Dobře si uvědomuje, že realita má jiné vlastnosti než imaginární věci (Langmeier, Krejčíková 2006).

1.4 Emocionální vývoj

Dle Vágnerové (2012) je pro předškolní období charakteristické, že dítě bývá více pozitivně laděno, značně ubývá negativních reakcí, emoce jsou intenzivnější a snadněji přecházejí z jedné emoce do druhé, například střídání smíchu a pláče. Začíná se rozvíjet emoční paměť, díky níž si děti vzpomínají na své pocity z minulosti. To se následně může projevit v jejich vyprávění.

Dále se rozvíjí emoční inteligence, což je velmi důležitý činitel, protože díky němu děti lépe chápou své pocity i pocity lidí kolem sebe a zvládnou zčásti ovládat své emoční projevy. V tomto rozvoji začíná již být zřejmé, které děti zvládnou dobře pochopit různé emoce a které budou mít naopak problémy s jejich ovládním. Chápou tedy význam základních emocí a dokážou své emoční zkušenosti a znalosti použít při odhadu budoucích citových prožitků. Předškoláci však ještě nezvládnou zcela pochopit skutečnost, že lidé mohou najednou prožívat různé emoce.

Kolem pátého roku života si začnou uvědomovat, že emoce mohou být složitější; po šestém roku života si všímají, že se lidé mohou cítit dobře i špatně, nebo že se jim mohou některé věci líbit jen zčásti a podobně. Důležitým momentem je, že děti v předškolním období si uvědomují, jaké situace navozují dané pocity, ovlivňující posléze i jejich chování. Děti se lépe orientují v emocích druhých lidí a mají schopnost empatie, tedy vcítění se do ostatních (Vágnerová, 2012).

1.5 Socializační vývoj

Ačkoli je stálým důležitým prvkem rodina, je toto období zároveň charakteristické pro plnohodnotnější zapojení dítěte do společnosti, protože už si začíná utvářet vztahy mezi svými vrstevníky. *„Aby to bylo možné, musí se dítě naučit přijmout normy, které chování k různým lidem v různých situacích upravují. Vývojově podmíněné změny se odrazí ve hře, v předškolním období začíná v této oblasti důležitá sdílená aktivita, která vyžaduje sebezprosazení i přizpůsobení ostatní, tj. prosociální chování“* (Vágnerová, 2012 s. 177).

Socializační proces obsahuje tři vývojová hlediska:

1. Vývoj sociální reaktivity – vývoj rozlišných emočních vztahů k druhým lidem.

2. Vývoj sociálních kontrol a hodnotových orientací – vývoj pravidel, které si dítě postupem času formuje na základě příkazů a zákazů od svých rodičů a dalších dospělých.
3. Osvojení sociálních rolí – dítě přijímá vzorce chování a postoje, které jsou od něj očekávány ve společnosti vzhledem k jeho věku, pohlaví atd. Nejedná se jen o povolenou nebo zakázanou činnost, ale o komplex smysluplných činností daných postavením ve společnosti (Langmeier, Krejčíková 2006).

2 Vývoj výtvarného projevu u dětí

V úvodu této kapitoly je potřeba zmínit jméno J. A. Komenského, který se zajímal o dětský výtvarný projev. Nejen že dokázal dětské čárání odůvodnit a poukázat při tom na radost, kterou dítěti přináší, ale zdůraznil i důležitost kresby v souvislosti s poznáním světa, i když se děje „ze hry kratochvíle“.

„Co se umění tkne, to se na tré dělí: Učíme se zajisté na světě některých věcí znáti, některých činiti, o některých mluvit: aneb raději všeho (krom zlého) znáti, všeho činiti, všeho mluvit“ (Komenský J.A, s.62).

Na konci 19. století se objevilo velké množství pedagogických nadšenců (např. J Dewey, O. Hostinský aj.), kteří se zajímali o dětskou kresbu, a potvrdili tak teze o spojitosti smyslové funkce, poznávacího procesu a emocionálního projevu. Vědecké studie výtvarných činností u dětí pokračovaly i v průběhu celého 20.století, při němž získaly na přesnosti a objektivitě, ale nikdy nebylo upuštěno od ideje svobody a seberealizace (Uždil, 2002 s.9). Názory autorů zabývajících se dětským výtvarným projevem se často liší zejména v pojetí povahy duševních funkcí a vlivů vnitřních i vnějších faktorů, jenž se při kreslení uplatňují. Tyto názorové neshody provázejí pojetí výtvarné výchovy až do současnosti, a to především z hlediska podceňování a přeceňování přirozeného vývoje dětského výtvarného projevu. V dnešní době přijde bohužel spouště učitelům obava z přílišného zasahování do dětského sebevyjádření pohodlná, protože s tímto rezervovaným postojem nejsou spojeny téměř žádné nároky na pedagogické povinnosti učitelů (Hazuková, Šamšula, 2005).

Zde si uvedeme vývoj výtvarného projevu v předškolním věku dítěte, jak uvádí ve své knize Roeselová (2003, s. 8):

- Čmáranice (mezi 2.a 3. rokem dítěte)
- Čmáranice a jejich příbuznost s podobami okolního světa
- Archetypální tvary (křížení dvou čar, ovál)
- Ikonografické znaky dětství (panák, strom aj.)
- Komentář – pojmenování, asociace, zpřesnění, příběh
- Oválný pratvar (2. až 3. rok)
- Hlavonožec, tvář – postava (3. až 5. rok)
- Panák, lidská postava doplněná detaily (od 4 let výše)

- Kombinování více grafických schémat – vztah mezi dítětem a prostředím (od 5 let výše)
- Vrcholná podoba výtvarného projevu raného věku (7 až 9 let)

Vývoj dětského výtvarného projevu zahrnuje tři výrazně oddělená období: spontánní výtvarné projevy dětského věku, tzv. krizi výtvarného projevu a čas dospívání (Roeselová, 1997). Všechny tyto fáze si vysvětlíme v následujících podkapitolách.

2.1 Spontánní výtvarný projev

Neřízený dětský výtvarný projev je činnost, která není přímo vedena či záměrně vyvolávána. Jedná se o situace, které vznikají z vnitřní potřeby dítěte a následně se projeví výtvarnou formou. Jsou reakcí na vnější a vnitřní podněty, např. silné zážitky s něčím novým (dítě se setká se zvířetem v zoo). V praxi ale existují tzv. „přechodné“ formy této činnosti, a proto není zcela zřejmé, jak velká je míra jejich spontánnosti, například když dítě opakuje náměty aplikované učitelem v minulosti (Hazuková, Šamšula 2005).

Stádium spontánního výtvarného projevu probíhá v těchto etapách:

1. Nahodilá čáranice – náhodně vznikající první kresby určitým nástrojem, který zanechává stopy
2. Dodatečně interpretovaná čáranice – kresby, které jsou objasňovány na základě okamžité myšlenky až po jejím vytvoření. Jejich možné významy vznikají až pod vlivem otázek dospělých: „*Co jsi to nakreslil?*“
3. Kresba s úmyslem zobrazit zvolený motiv – výtvarná činnost se tímto krokem stává účinným prostředkem komunikace. Dítě si uvědomuje, že okolní jevy je možné zobrazit i na papíře (Šobáňová, 2006).

2.2 Období naivního realismu

J. Thomazin uskutečnil studii zachycující proměnu hlavonožce v tzv. paňáka, která se odehrává kolem 5. a 6. roku dítěte. Začíná se objevovat trup znázorněný dalším kolečkem, postava je vždy nakreslena zepředu, paže jsou nasazeny k trupu, ne už k hlavě. Až kolem 6. roku je tělo ucelené, se všemi končetinami. Různé detaily na lidské postavě přibývají s růstem mentální úrovně. *Jak říká M. Prudhommeau: „Když dítě kreslí postavu, kreslí samo sebe.“* Proto je možné z kresby vyčíst, jak se dítě cítí a jakým způsobem vnímá samo sebe (Davidová, 2008 s. 24). Pokud chce dítě zobrazit postavu v pohybu, musí ji natočit do profilu, který je na rozdíl od

paňáka nesymetrický, a proto jeho zobrazení není zcela jednoduché. Charakteristickým stadiem dle Uždila (2002) je tzv. smíšený profil, který je založen na kombinaci pohledu zřepředu a ze strany. Dítě ho nevyužívá pouze v lidské postavě, ale můžeme se s ním setkat i u nakreslených zvířat a dalších výtvarných „vynálezů“. Postava zvířete vzniká z postavy lidské, z prosté podoby domu se nakonec stane kostel a z nepojmenovatelného prastronu se zrodí jabloň s jablky. To jsou příklady, které potvrzují pravidlo, že se z jednoho grafického typu stane druhý, starší a už upevněný (Uždil, 2002).

2.3 Období skvrn

Kresba se vyvíjí u každého dítěte odlišným způsobem, jelikož záleží na vývoji jedince. U dvouletého dítěte nemůžeme očekávat, že bude kreslit stejně jako dítě tříleté, protože s každým věkem je spojen specifický typ kresby, který postupuje různými stadii souvisejícími s vývojem intelektu dítěte. Pokud by tedy rodiče nechali „kreslit“ dítě, kterému nebyl ještě rok, zajisté by dělalo „skvrny“ (Davido, 2008).

2.4 Stadium čáranic

V jednom roce dítěte se pro něj tužka stává pomyslným prodloužením ruky. Dítě s nadšením čmárá všemi směry, jeho pohyby jsou zatím neohrabané, dokud si neuvědomí, že kresba má určitý význam (Davido, 2008).

Uždil (2002) uvádí, že pokud má dvouleté (nebo i mladší) dítě v ruce něco, co se dá dobře uchopit (třeba silnou pastelku), centrem grafického pohybu se stává ramenní kloub. Postupem času se přidá i zápěstní kloub, takže se čáry díky tomu otáčejí v menším oblouku – tímto způsobem vznikají kupříkladu hustá „klubka“, ale objevují se i různé „úsečky“. *„Zdokonaluje se tak motorika a schopnost pohybové inhibice se zpětnou vazbou do psychiky dítěte“* (Hazuková, Šamšula, 2005 s. 57). První pohybově grafickou figurou čáranic je nepravidelný ovál, k němuž se později přidává druhá forma jakéhosi „kříže“, demonstrující dětskou schopnost vědomě měnit směr čáry. Čáranice mají více typů, které jsou svým způsobem přípravou pro opravdové kreslení. Jako příklad lze uvést klikatky, klubíčka či spirály (oválné, kruhové i „hranaté“).

2.5 Stadium prvotního obrazu

Během 2. roku nastává u dítěte zlom, při němž dochází ke spojení kresby s představou. V průběhu čarání nastane okamžik náhlého poznání, které je prvotním impulsem k vědomému zobrazení: do původní čáranice, která ze začátku vznikala zcela bezobsažně, dítě dodatečně

vloží svoji představu. Na základě vzniklých asociací může dítěti čáranice připomínat auto, slunce, dům a podobně. Do stadia prvotního obrazu řadíme i vytváření grafických typů. Objevuje se zde dominantní znak. Dítě si jej ve své představě spojí s konkrétním předmětem a zároveň i s předměty jemu podobnými (ovál je znak pro hlavu, tělo, jablko, slunce). Grafický typ vzniká tehdy, když je dítě schopno vědomě nakreslit daný útvar znovu (Hazuková, Šamšula 2005 s. 59).

2.6 Stadium „hlavonožce“

Mezi 2. a 3. rokem se u dítěte objevují takzvané „loops“. Dítě se snaží napodobit písmo dospělých, přičemž kreslí uzavřené smyčky, ze kterých poté vznikne hlavonožec znázorňující lidskou postavu (Davido, 2008). Ve vyobrazení lidské postavy je dominantní hlava s doširoka otevřenými očima, které jsou důkazem života. Po čase přibývá více detailů jako jsou oči, nos a po delší době i uši. Společně s hlavou se objevují nohy, a tak vzniká obraz pohybujícího se člověka (Uždil, 2002).

2.7 Krize dětského výtvarného projevu

Dle Roeselové (1997) nelze ve skutečnosti o krizi výtvarného projevu hovořit, protože se jedná o přirozený vývojový jev, ve kterém jedna kvalita přechází v jinou. V tomto období se přetváří výtvarné vnímání a vyjadřování, a to některé žáky přivádí k pocitu nejistoty. V důsledku to vede k emocionální výtvarné uzavřenosti, která jim brání projevit se. Na rozsahu změn výtvarného projevu se podílí individuální proces vývojového procesu. U mnoha dětí dochází k nepředvídaným změnám téměř ze dne na den a zásadně ovlivňují způsob jejich výtvarného vyjadřování, naopak u jiných žáků je vývoj plynulejší. Během tohoto období na sebe nejvíce poukazuje souvislost mezi vývojem výtvarného projevu a pedagogickým přístupem k výuce. „*Ukazuje se, že dovednostní koncepce výtvarné výchovy výrazně prohlubuje negativní průběh tzv. krize dětského výtvarného projevu*“ (Roeselová, 1997 s. 25). Technologické překážky a používání ikonografických schémat, s nimiž se děti setkávají při zvládnání různých výtvarných technik, ve skutečnosti omezují a svazují fantazii, přirozenou spontaneitu a kreativitu. Proto se stává, že většina dětí, která je vedena touto cestou, ztrácí ve vrcholícím období ranného dětského projevu bezprostřední živelnost vyjadřování. Některé po nějaké době obtíže překonají a výtvarně se i nadále rozvíjejí, avšak jiné naopak vztah jak k vlastní tvorbě, tak celkově k výtvarnému umění ztrácí.

2.8 Období dospívání

Přichází po překonání „krizového“ období, pakliže dospívající člověk jeví stále zájem o autentické výtvarné vyjadřování. Mladí lidé se v tomto věku tvarují podle vlastních zájmů, což zahrnuje také výtvarnou typologii. Žák se věnuje například studijní kresbě, keramice, grafice nebo textilní tvorbě, což by měl pedagog respektovat. *„Čas věnovaný skutečně autentické výtvarné tvorbě a systematickému pěstování výtvarné řeči se však stává nepragmatickým luxusem, který si dopřává málokdo.“* (Šobáňová, 2006 s. 59)

Charakteristickým znakem pro kresbu je její neverbální symbolická funkce. Děti předškolního věku v ní znázorňují svůj vlastní názor na svět (Vágnerová, 2008). V dalších podkapitolách se budu věnovat vývoji dětské kresby pouze v preprimárním období dítěte, protože práce je zaměřena právě na tuto etapu.

Kreslení, i když zatím pouze čárání, je pro dítě hrou. Čára nebo barevná skvrna se stávají podnětem k další hře, která může být více komplikovaná – například tak, že se jednoduché vytváření stopy může změnit v zobrazení známých věcí. A přesně v tuto chvíli přechází hra v pokus o uplatnění vlastních schopností dítěte (Uždil, 2002).

3 Výtvarné činnosti a techniky používané v MŠ

Výtvarná výchova v mateřské škole slouží jako způsob vyjadřování za pomoci jazyka tvarů, barev a linií. Děti by měla vést k originalitě, rozvíjet jejich fantazii a pobízet je k hledání nových způsobů tvořivé činnosti při výtvarné výpovědi o světě a vlastních představách. Tím, že je v mateřské škole realizován nějaký výtvarný projekt, je dětem současně dána možnost pozitivně ovlivnit jejich rozvoj. Během projektu si žáci mohou vnitřně osvojovat základní životní hodnoty a postoje (Valachová, 2009).

Nezbytným článkem ve škole je učitel, kterého Průcha, Walterová a Mareš (2013 s. 326) popisují v pedagogickém slovníku obecně jako osobu „*podněcující a řídící učení jiných osob, vzdělavatel*. [Je] *považován za předavatele poznatků žáků ve vyučování*“. Učitel je nejdůležitějším prvkem při tvorbě výtvarného projektu či výtvarné řady, protože právě on vybírá způsoby, kterými své žáky vede. Jeho osobitost se následně projeví ve volbě tématu, způsobech motivace, během hodnocení apod. (Šobáňová, 2006). Toto tvrzení o osobitosti učitele potvrzuje svým způsobem i Thompsonova (in White 2002), která píše: „*Na úrovni předškolních a mateřských škol učitelé podporují děti v socializaci a vzájemném učení. Je to převážně orální komunita a napodobování je vynikající učitel. Kromě toho je každodenní řešení problémů kontextově specifické, zkušenostní a oportunistické. To jsou všechny funkce, které správně patří do hodin výtvarné výchovy, ale často se tam neobjevují.*“ Proto by měl každý pedagog, který se chce věnovat výtvarné výchově tyto funkce zajišťovat, aby se děti mohly ve výtvarných činnostech správně rozvíjet.

V této kapitole nejprve objasním termíny výtvarná řada a výtvarný projekt a následně popíšu výtvarné činnosti a techniky, které se využívají v mateřské škole.

3.1 Výtvarná řada

Hlavním cílem výtvarné řady je přijatelnou formou odmotávat nit z klubka tématu tak, aby pro děti neztrácelo přitažlivost a jejich pozornost byla zaměřena jedním směrem. Výtvarnou řadou chápeme kratší útvar nesený konkrétnějším tématem, myšlenkou či podnětem, jenž je většinou tvořen lineárními kroky. Oproti výtvarnému projektu se výtvarná řada odlišuje tím, že je stručná a není tak rozsáhlá (Šobáňová, 2006).

Typy výtvarných řad (Šobáňová, 2006 s. 31):

- **Tematická (námětová) řada** – řetězení námětů rozvíjející jedno téma.
- **Metodická řada** – jedná se o metody, tzn. zvolení si výtvarného postupu, jednotlivé kroky řady z něj logicky vyplývají.
- **Výtvarný cyklus** – jednotlivá díla cyklu tvoří jednotný celek. Zpracování je bez gradace a zásadní změny pohledu.
- **Srovnávací řada** – tato metoda je zvolena pedagogem v případě, že chce sledovat určitý cíl pedagogického, psychologického a jiného charakteru.

3.2 Výtvarný projekt

„Projekt chápeme obecně jako dlouhodobou, plánovanou a organizovanou činnost, která vede ke konkrétním výsledkům a která je realizací nějakého úmyslu“ (Šobáňová, 2006 s. 33). Projektová metoda je do výuky zařazena proto, že děti podněcuje k samostatnosti a tvořivosti při řešení problémů. Když žáci realizují projekt, dokážou přirozeně vnímat realitu v souvislostech, jejich dovednosti jsou rozvíjeny tvořivým způsobem ke konkrétnímu výsledku a na závěr nechybí ani zpětná vazba činností. Projekt zahrnuje i informace z nejrůznějších oblastí lidské činnosti, jako například z biologie, astronomie či umění. Od výtvarné řady se projekt odlišuje tím, že se jedná o činnost dlouhodobou. Téma je rozvíjeno ve více rovinách a etapách, které postupně gradují. Celek projektu komponovaný například ze samostatných výtvarných řad je sice složitý, ale pokud je dobře strukturovaný, je v konečné fázi přesvědčivý a objevný. Jelikož je dítě v průběhu projektu jeho aktivním účastníkem a spolutvůrcem, stává se tak cennou etapou na cestě osobního poznání (Šobáňová, 2006).

Projekt obsahuje dvě roviny:

- *Rovina plánování činností* (spolupráce učitele s žáky)
- *Rovina vlastní realizace plánu* (vlastní činnosti žáků, jejich průběžné vyhodnocování a závěrečná prezentace)

Šobáňová (2006, s. 34) uvádí projektování výuky v těchto fázích:

1. Učitel analyzuje situaci (věk, počet žáků, sociální klima atd.).
2. Učitel hledá nosné téma výtvarného projektu, stanoví cíl.
3. Učitel pracovně rozvádí zvolené téma do dílčích kroků.
4. Učitel seznamuje žáky s tématem a cíli projektu.
5. Učitel spolu s žáky plánuje projekt.

6. Učitel zpracovává podněty žáků a vytváří strukturu projektu (např. jednotlivé výtvarné řady a jejich zaměření).
7. Žáci s učitelem realizují projekt a průběžně hodnotí jeho podobu.
8. Pořizování dokumentace a její průběžné zpracování.
9. Vyhodnocení projektu a prezentace výsledků.

3.3 Výtvarný námět

Abychom se mohli seznámit s pojmem námět, je zapotřebí současně uvést příbuzné pojmy téma a motiv. Téma je dle Šobáňové (2006 s.24) „*silná, jednotící myšlenka s více významovými polohami*“. Téma je celek a během vzdělávacího procesu děti pod vedením učitele postupně odkrývají různé jeho úrovně. Následně ho rozvíjí v dalších dílčích „*tématech*“, která se nazývají náměty (Šobáňová, 2006).

Náměty řeší dané téma z rozličných úhlů, vedou ho mnoha směry, které do jisté míry závisí také na zaměření učitele, jeho znalostech a zájmech. Do jednotlivých námětů se doporučuje zapojit i samotné děti, protože mohou pedagoga dovést jiným, ještě zajímavějším směrem, k němuž by on sám nemusel dojít. Každý námět by měl mít různé možnosti zpracování. Pokud by byl příliš úzce zaměřen či nesprávně zvolen, neumožnil by dětem dostatečně se vyjádřit. Definice motivu, kterou uvádí Šobáňová, (Šobáňová, 2006 s. 24) zní: „*motivem rozumíme pohled, jaký žák zvolí po zadání námětu výtvarné úlohy*“. Ať už žák ztvární jakýkoliv motiv, vždy to sebou přináší jiné sdělení o námětu.

3.4 Výtvarné techniky

Přehled výtvarných technik nemůže být nikdy uzavřený, protože v závislosti na výtvarném umění, objevující stále nové výrazové prostředky, se rovněž techniky neustále vyvíjí a vznikají nové. Proto toto pole zůstává otevřené pro modernější výtvarné materiály a techniky. Děti musí být obeznámeny s dostatkem vstupních informací, aby si dokázaly osvojit výtvarné techniky a jejich výrazové prostředky na velmi dobré úrovni. Dále je zapotřebí vyhradit si čas na kvalitní úvodní motivaci, která dětem pomůže k lepšímu výtvarnému projevu (Roeselová, 1996). Výtvarná technika by měla hlavně napomáhat k optimálnímu výrazovému vyznění námětu nebo při řešení výtvarného problému. Není tedy přímým cílem zvládnutí dané techniky, ale dostat se k nejlepšímu řešení výtvarného problému, k němuž je technika nezbytná (Šobáňová, 2006).

Výtvarné techniky dělíme následovně (Šobáňová, 2006 s. 27):

- **Kresebné postupy** – kresba tužkou, perem a dřívkem, kresba rudkou a uhlem, kombinované kreslířské techniky, kolorování, rozmývání a lavírování
- **Postupy malby** – malba temperou a různými nástroji, olejomalba, akryl, malba pastelem, akvarel, kombinované techniky
- **Postupy grafiky** – přípravné grafické techniky, techniky tisku z výšky, z hloubky a z plochy, xeroxová nebo počítačová grafika, nepravé grafické techniky (frotáž, otisky předmětů atd.)
- **Postupy plastické a prostorové tvorby** – modelování, tvarování materiálů, objektová tvorba aj.
- **Soudobé výtvarné postupy** – poznávání výtvarných postupů 20. století, výtvarné objekty z nalezených přírodnin, předmětů či materiálů, instalace a výtvarné akce

3.5 Kresba

Kresba je pro dítě nejpřirozenější výtvarnou činností. Dítě považuje tužku za zajímavou hračku, kterou lze na papíře udělat barevnou stopu. Kresbou vyjadřuje určité abstraktní pojmy a myšlenky, rozvíjí svoji fantazii. Především pro dítě předškolního věku je kresba většinou prvním zvoleným způsobem, jak se samostatně zabavit. Je však velmi důležité dítěti nabídnout i další kreslířské a jiné výtvarné aktivity, aby jeho výtvarný projev nebyl ohrožen změnami, které se vyskytují a vycházejí z tzv. krize výtvarného projevu (Roeselová, 1996). Kresba je obecně výtvarná technika, která je vyjádřena linií. Kresba může být jednobarevná i vícebarevná (tzv. kolorovaná), reliéfně nad podklad vystupující nebo do něj zanořená, vznikající s využitím vykrývacích technik nebo vyškrabávaná do připraveného podkladu (Hazuková, 2011 s. 52). Ke kreslení se využívá celá škála pomůcek, jako například tužky, pastelky, voskovky, olejové pastely, rudku, uhel, dřívko a další.

Roeselová (1996 s. 24) ve své knize uvádí, že ve výtvarném projevu dětí se setkáváme se třemi podobami kreseb. **Kresba z představ** má zpočátku ilustrativní charakter; jedná se o bezprostřední zážitky, zkušenosti a prožitky dítěte. „*Zdrojem motivace bývá svobodné rozvíjení fantazie*“. **Kresba, motivovaná pozorováním skutečností**, vyjadřuje prvotní dojem z toho, co dítě v daném okamžiku zaujme. U každého dítěte je tato kresba jiná, protože někdo obdivuje stavebnost předmětu, kdežto jiný zase směrovou orientaci důležitých linií. U jednotlivých dětí můžeme pozorovat to, že někdo se zaměří na lineární charakteristiku motivu a druhý naopak na texturální pojednání plochy. **Kresba návrhová** „*rozpracovává námět realizaci v jiném*

materiálu nebo se zabývá variabilním řešením výtvarného problému“. Je nápomocná v případě, že si dítě potřebuje daný návrh předem rozvrhnout (Roeselová, 1996 s. 26).

3.6 Malba

Její hlavní charakteristikou jsou barevné skvrny, kontrast barev a harmonie. Malba v předškolním věku dětí ztvárňuje emoce, vztahy a prožitky v jejich i našem světě. Typologická orientace žáka do určité míry stanovuje, jaký bude mít dítě vztah k lokální barevnosti. Při volbě barev vychází dítě z různých situací, které zná nebo je vidí kolem sebe, například sluníčko je žluté, kmen stromu hnědý. Této volbě barev říkáme extravertní. Dalším typem je dekorativní volba barev, což znamená, že dítě dává důraz na barevné harmonie nebo kontrasty, například ve zvířecí srsti, v uličce mezi domy apod. Při tzv. krizi výtvarného projevu nastane u dětí většinou ve všech případech těžší období, projevující se například opatrností při podání malby, nepřekonatelnou zábranou při práci s tekoucí barvou. Pokud dítěti v tomto nelehkém období chceme jako učitel pomoci, musíme zvolit velmi dobrý námět, který nevyžaduje dlouhou anebo žádnou popisnost. Může to být například přepis nálad, počasí, pocitů, žvlů. Děti potřebují malovat v klidné atmosféře a vyrovnanosti svého vlastního světa, aby mohly na papír pokládat přesně takové barevné kombinace, jaké v tu danou chvíli cítí. Malba má také tři podoby, a to malbu z představy, malbu motivovanou pozorováním skutečnosti a malbu návrhovou (Roeselová, 1996).

V mateřské škole se nejvíce uplatňuje malba barvami, které jsou ředitelné vodou, tzv. tempery. Uvedený typ barev je krycí a pro předškolní věk velmi vhodný. Oproti tomu barvy vodové jsou průsvitné a dobře poslouží pro kolorování kresby. Dalším typem, kterým lze malovat i kolorovat je suchý pastel (Hazuková, 2011). Kromě těchto uvedených typů se nadále v mateřské škole využívají barvy anilinové, latexové a také různé druhy nástrojů – houbičky na nádobí, prst, korek, víčka od lahví aj. Dají se využít staré věci jako židle, květináče, krabice a spousty dalších, které díky malbě získají nový rozměr (Vondrová, 2001).

3.7 Grafika, plastická a prostorová tvorba

„Hlavním znakem grafiky je rozmnožování výtvarné práce, která využívá postupů tisku z výšky, z hloubky nebo z plochy“ (Roeselová, 1996 s. 94). Grafické techniky užívané v mateřské škole mohou být například koláž, dekoláž, linořez (používají spíše učitelky MŠ pro vlastní potřebu k různým ukázkám či k výzdobě třídy), tisk z desek vytvořených koláží, plochy s linií

vytvárenou textilním vláknem, frotáže listů, textilních materiálů, mačkání s následným otiskem a jiné (Hazuková, 2011).

Plastická a prostorová tvorba je nedílnou součástí výtvarné výchovy v mateřské škole. Dle Hazukové (2011) se nejvíce používají tři základní přístupy. První z nich, **plastický přístup**, spočívá v tvarování hmoty prostřednictvím modelování měkkých materiálů, jako jsou například modelína nebo keramická hlína. V dnešní době již mateřské školy mají zvláštní místnosti vyhrazené tvořivým dílničkám, kde mohou s keramickou hlinou pracovat. V případě **skulptivního přístupu** se hmota ubírá, jako je tomu při opracování dřeva. Poslední, **konstruktivní přístup** zase spočívá v sestavování či vrstvení materiálů. Poslední jmenovaný přístup byl využit i v praktické části práce při tvoření lesních skřítků. Dalšími technikami může být například obalování, tvarování muchláním aj.

3.8 Výtvarné činnosti

Výtvarné činnosti jsou hlavním prostředkem a obsahem výtvarné výchovy. Aby se výtvarné činnosti mohly uskutečnit, musejí se na jejich tvorbě současně podílet jak výtvarné, tak didaktické prostředky. Výtvarnými prostředky máme na mysli soubor všech speciálních materiálních i nemateriálních prostředků, které však nelze všechny shrnout, jelikož lze použít téměř cokoli z hmotného okolí, kde se navíc stále objevují prostředky nové.

Zde uvádím materiálně-technické prostředky realizace, které píše ve své knize Hazuková (2011 s.42):

- *Výtvarné techniky* – malba, kresba, otiskování, modelování, lepení aj.
- *Výtvarné instrumenty* – dřívko, tužka, štětec, rydlo, špachtle, nůžky, pastelky
- *Výtvarné materiály* – různé typy papírů, textil, dřevěné odřezky, barviva krycí pro malbu, průsvitná pro kolorovanou kresbu, sádra aj.

Didaktickými prostředky jsou myšleny všechny ostatní prostředky, „*kteří učitelce umožňují obecně pedagogické rozhodování ve vzájemném působení učitelka-dítě*“ (Hazuková, 2011 s. 39). Plánování výtvarné činnosti patří do didaktických prostředků a zde si uvedeme různé typy plánování, které se objevují při realizaci výtvarně výchovných aktivit. Dle Hazukové (2011 s. 39).

- **Myšlenkové mapy** – písemné záznamy všeho, co nás napadá v souvislosti s daným námětem na vznikající výtvarnou činnost.

- **Myšlenkové modely** – přípravy, realizace a hodnocení výtvarné činnosti dětí.
- **Odborná didaktická terminologie** – všechny důležité termíny související s pedagogickým rozhodováním.
- **Vzdělávací kontexty** – vzájemná provázanost výtvarně vzdělávacích činností s obsahy dalších oblastí předškolního vzdělávání.
- **Veškeré motivační prostředky** – zajímavé výtvarné techniky, básničky, písničky, pohádky, hudební ukázky, dramatizace, ukázky obrazů od různých umělců apod.

Druhým typem didaktických prostředků k realizaci výtvarných aktivit je **realizace výtvarné výchovy** zahrnující metodické postupy a organizační formy. Na závěr nesmí chybět **hodnocení výtvarné činnosti**, při němž učitelka společně s dětmi zhodnotí celou práci prostřednictvím závěrečných poznatků, které děti při práci pozorovaly (Hazuková, 2011).

Při praktické části této práce bylo s dětmi iniciováno tzv. „závěrečné povídání“, během nějž děti povídaly o svých dílech. Z mé osobní zkušenosti považuji realizaci této finální aktivity za velmi vhodnou. Děti to podpoří do jejich příští tvorby a při povídání o svém díle se budou cítit výjimečně. Učiteli se tak dostane ta nejlepší zpětná vazba, se kterou může do dalších výtvarných činností pracovat.

4 Inspirace od umělců k praktické části

Tématem praktické části bakalářské práce je tajemno. Při vytváření námětů jsem se nechala inspirovat různými umělci, kteří se třeba jen okrajově dotýkali tématu tajemna či se v jejich dílech projevovala určitá magičnost, anebo mi jejich umělecká díla dopomohla k vytvoření finálního nápadu. Proto jejich tvorbě bude věnována samostatná kapitola.

4.1 František Skála

František Skála vytváří většinou různé variace na přírodní objekty. Jakmile se s nimi diváci na výstavách setkají, jsou trochu překvapeni z míry jejich neobyčejnosti; zároveň se k nim vracejí pocity z dětství, když snili o všech tajuplnostech, zvláštnostech a nepoznaných světech. Skálovo umění není prvoplánové a jen zřídka bývá jednoznačné, takže obsahuje několik výkladových rovin. „*Objevuje se v něm tajemství, hrůznost, ale i hravost a radost*“ (Volf, 2005).

Skála velmi rád tvoří a ilustruje knihy pro děti, protože právě děti mají bezpodmínečné a otevřené představy o všem, co je hmatatelně živé, jak je umělecky ztvárněno v jeho knize „*Jak Cílek Lídu našel*“ (Čeňková in Skála, 2006). Fotografický seriál o přátelství Cílka a Lídy, v němž ožívá sama matka příroda a uskutečňují se tam velká i malá dobrodružství mě inspiroval k námětu vytvoření skřítků z přírodního materiálu.

A Cílek věděl moc dobře, že z kopce se jde hezky a po jehličí to jde snadněji než v suchém listí. Ale věděl taky, že na dně údolí je zpravidla potůček, který musí překonat. K pití mu stačily krůpěje rosy v listech

Obrázek 1 autor: František Skála, "Jak Cílek Lídu našel"

4.2 Toyen – Marie Čermínová

Přední představitelka českého surrealismu, vlastním jménem Marie Čermínová, která však celý život používala pseudonym Toyen. Dodnes není známo, kdo tento záhadný pseudonym vymyslel (hlásí se k němu hned několik jmen například J. Seifert, V. Nezval anebo K. Teige) a jaký je jeho pravý význam. Skutečnost, že nebyl ani ženského, ani mužského rodu ji odpoutávala od předsudků spojených s pohlavím. Sama sebe chápala Toyen jako rovnou mužům, a to jak ve svém umění, tak v osobním životě (Glennová, 2009). František Halas jednou o Toyen řekl: „*Toyen vynalézá a maluje nekrásnější věci tohoto světa, její toulavý štětec objevuje záhadnost a exotičnost.*“ Tím dokonale vystihl charakter její celoživotní tvorby, jak dokládají i názvy některých jejích obrazů: Noc v Oceánii, Půlnoc, Gobi, Květena spánků a další (Vimr, 1980 s. 126).

Některé její obrazy byly použity jako motivační ukázka v praktické části této bakalářské práce.

Obrázek 2 autor: Toyen – "Potápeč"

Obrázek 4 autor: Toyen – "Spící"

Obrázek 3 autor: Toyen – „Le devenir de la liberté“

4.3 Daisy Mrázková

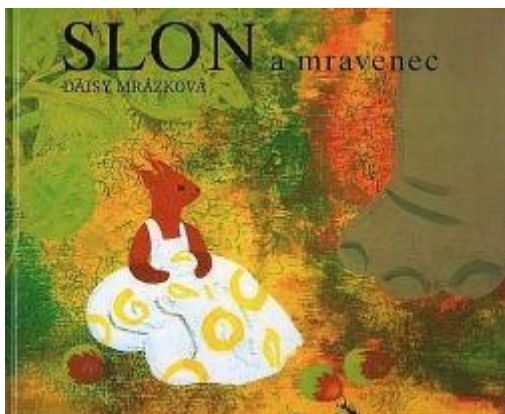
Výtvarnice Daisy Mrázková se celoživotně věnovala malbě i kresbě. Ilustrovala a psala knihy pro děti. „*Je považována za průkopnici dětského bilderbuchu, tzn. knihy, v níž výtvarná i textová složka spolu těsně souvisejí a jsou rovnocenné*“ (Mandys, 2013 s.156). V knížkách, které jí začaly vycházet na začátku 60. let, pomáhala dítěti řešit aktuální otázky z oblasti citové výchovy díky pohádkovým příběhům, rozvíjejícím vztah dítěte k lidem. Pro Mrázkovou byla vždy velmi podstatná barevnost. Objevovala tajemství susedství barev, které navzájem rozsvěcují další a další činitele. Umělkyně měla bohužel alergii na terpentýn, a proto do své tvorby následně zařadila i černobílé kresby mající často opakující se charakter: Hory, Meditace, Spravovaná čára, Zkamenělé vteřiny atd. Dále se její tvorba projevovala variabilitou šrafování, kde se čáry mezi sebou různě kříží, násobí a střídají s bílými poli anebo dává v jejích kresbách důraz na kompaktnost hmoty hustým a pravidelným rastrem (Pánková, 2006). Ilustrace Daisy Mrázkové se vyznačovaly především jednoduchostí, hravostí a zasněnými ilustracemi v jemných, ale sytých barvách (Mandys, 2013).

Z její autorské tvorby můžeme uvést například tyto:

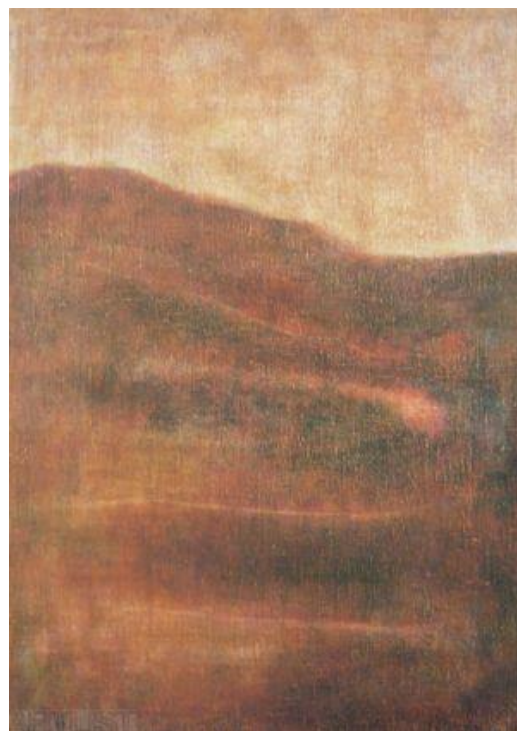
- Neplač, muchomůrko 1965
- Slon a mravenec 1982
- Haló, Jácíčku 1972
- Kluk s míčem 1978
- Byla jedna moucha 1971

Obrázek 5 autor: Daisy Mrázková – "Neplač, Muchomůrko"

Obrázek 6 autor: Daisy Mrázková – "Slon a Mravenec"

Obrázek 7 Daisy Mrázková – "Noc"

4.4 Josef Bolf

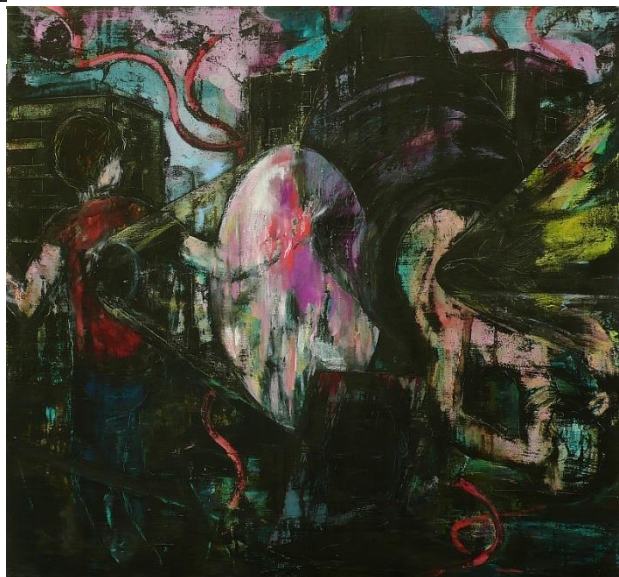
Josef Bolf o svém umění tvrdí, že mu jde zejména o *co nejautentičtější práci s tím, co chce sdělit, s jistými emocemi a o přenesení osobního sdělení*. Jeho inspirací jsou komiksová vyprávění nebo také ilustrace v dětských knížkách. Ke své tvorbě používá prostředky kladoucí co nejmenší odpor, což je právě kresba nebo malba (Lindaurová, Procházková, 2014). Jeho malba by se dala popsat jako tajemná, melancholická či nostalgická. Mnohovrstevnaté malby postupně odkrývají jednotlivá zákoutí, čímž se malba stává ještě tajemnější. Možná proto je také Bolf přezdíván „Mistr deprese“. Může se zdát, že jeho malby působí hodně abstraktně, ale pokud se na ni podíváme zblízka, začnou vystupovat umělcovi hrdinové; tvorové, kteří na plátně mohou prožívat drastické scény Bolfova příběhu. Skrze tato „vyprávění“ se možná snaží ukazovat vnitřní dětský svět naplněný tajuplnými bytostmi, ale zároveň naráží na děsivé noční můry. Josef Bolf používá i další techniky kresby – koláže či americké retuše. Dominantou jeho tvorby je však proškrabávaná technika, tedy tuš nanosená na vrstvě voskovek, která ostatním dodává pocit nevinných dětských malůvek (Frýbová, 2020).

Obrázek 8 autor: Josef Bolf – "Kůň"

Obrázek 9 Josef Bolf – "Roztrhaný"

Obrázek 10 autor: Josef Bolf – "Obrácený odraz"

II. Praktická část

Předmluva k praktické části

Praktickou část bakalářské práce jsem realizovala v mateřské škole Březinova v Náchodě, ve třídě Sluníček. Po dohodě s paní ředitelkou jsem pracovala se skupinkou dětí ve věku 5 a 6 let. Během čtrnáctidenní praxe jsme spolu s dětmi každé ráno společně tvořili některý z námětů. Využila jsem též výtvarného kroužku, který mateřská škola provozuje a který nám umožnil tvořit i v odpoledních hodinách.

V praktické části jsem se věnovala hlavnímu tématu „Můj tajemný svět.“ Vytvořila jsem přehledné metodické listy pro učitele mateřských škol. Dětem jsem předkládala různá další podtémata. Celkem bylo vytvořeno 8 námětů, které na sebe navazovaly tak, aby každému dítěti vznikl z jednotlivých částí jeden celek.

Jednalo se o výtvarný projekt, který jsem měla předem naplánovaný. Metodické listy byly sestaveny tak, aby byly připraveny pro další použití. Obsahovaly následující výtvarné činnosti a techniky: *Odkrývací technika aneb Co se všechno může skrývat v tajemném světě, když ho zahalí tma*, *Variace na voskovou enkaustiku* a *Tajemný svět z vesmíru*. První jmenovaný námět, *Odkrývací technika aneb Co se všechno může skrývat v tajemném světě*, již názvu prozrazuje zvolenou techniku, která se v mateřských školách stále často používá. K jejímu užití mě inspiroval Josef Bolf, který sám využívá práce se šrafováním a linií. Právě tento námět jsem se rozhodla zařadit hned na začátek, abych jeho prostřednictvím děti do tématu tajemna uvedla. Domnívám se totiž, že už představa noci, v níž je vše zahalené do tmy, přináší sama o sobě různá tajemství. Tuto techniku bych v budoucnu znovu zopakovala a využila lepší voskovky, které bych lehce poprášila křídou, aby po vyškrabávání byly motivy lépe vidět. Dalším námětem byla *Variace na voskovou enkaustiku*, přičemž hlavním tématem bylo „Jak vypadá tajemný svět na podzim.“ I když jsem námět a jeho finální podobu měla dopředu pevně stanovené, děti mě nakonec přivedly k odlišné finální podobě. Když totiž děti otiskly žehličku s rozehrátými voskovými barvami, začaly samy od sebe povídat o obrazu, co v něm všechno vidí či co se v něm odehrává, takže jako celkový výstup nakonec vznikl krátký příběh. Není neobvyklé, že taková situace i u předem připraveného projektu nastane. Děti často učitele navedou jiným, mnohdy i lepším směrem. *Tajemný svět z vesmíru* představoval poslední námět, který v dětech ještě více probudil víru v magičnost. Když se jejich díla v tmavé místnosti

rozsvítila, nemohla jsem je od nich odtrhnout. Tento námět bych ráda realizovala ještě jednou na větším tmavém formátu za využití škrabací techniky. Vznikli by tak různí tvorové a mimozemšťani, které bychom následně nalepili do vesmíru. Při motivaci jsem využila ukázky obrazů od Toyen, jejíž díla mi k tematice vesmíru nejvíce přiléhají.

Rozhodla jsem se vytvořit výše uvedené náměty z toho důvodu, že velmi dobře korespondují s tématem tajemna. Ačkoli nakonec nebyly využity pro závěrečné tvoření videa, mým primárním záměrem, který se podařilo realizovat, bylo poskládat jednotlivé náměty vedle sebe tak, aby vytvořily jeden velký tajemný svět. Koláž takového světa měla ve výsledku demonstrovat povědomí o tom, jak asi v dětských očích vypadá tajemný svět v noci, jak na podzim a jak ho děti vidí z vesmíru.

Prvním námětem do animovaného videa byl *solený akvarel* s následným využitím *kresby*. U této techniky je velmi přínosné, že dětem umožňuje vidět, jak kouzlo probíhá přímo na papíře – sůl se pomalu rozpouští a vznikají zajímavé skvrny. Některé čtvrtky bohužel nebyly tak kvalitní, takže se sůl nedostatečně zapustila do papíru. Z této zkušenosti bych pro tuto techniku doporučila pořídit akvarelový papír a kvalitní anilínové barvy. Po zaschnutí kresby měly děti za úkol dokreslit za použití fixy a voskovky dílčí výstup tohoto námětu, a totiž „Co můžeme vidět ve vodě, co se může vyskytnout v tajemném světě, kdo tam žije?“ Solený akvarel jsme využili i při výrobě kulis do animovaného videa. Modrý podklad nám sloužil jako kulisa pro vodní prostředí a hnědý podklad pro prostředí lesa. Cílem bylo vytvoření abstraktního podkladu, který ve videu vynikne. Dalším námětem objevující se ve videu jsou „*Tvorové z lepidla*“. Objektová tvorba je zcela jistě vhodná k procvičení jemné motoriky; navíc dětem zůstane v rukách skutečný objekt. Samotné tvoření si děti velmi oblíbily, protože děti obecně milují lepidlo. Při tomto tvoření děti pracovaly s tekutým lepidlem, které vylívaly do připraveného alobalového tvaru. Následně jsme museli přibližně tři dny počkat, než lepidlo zcela zaschne, což podněcovalo dětskou zvědavost: děti každé ráno při příchodu do mateřské školy s nadšením a očekáváním běžely ke svým tvorům, zda už jsou hotovi a mohou si s nimi hrát. Mezitím jsme připravili kulisy ze soleného akvarelu, aby si děti s těmito tvory mohly hrát na vzniklém mořském pozadí.

Při vymýšlení dalších námětů, které by se mohly objevit v tajemném světě mi velmi pomohla inspirace tvorbou Františka Skály, který často vytváří různé variace na přírodní objekty. Jeho dílo „Jak Cílek Lídu našel“ mě inspirovalo k námětu *Tajemných skřítků z lesa*.

S dětmi jsme na procházce postavili skřítkům domečky. Poté se bohužel MŠ uzavřely, takže jsem se k tvoření skřítků směla vrátit až v zimě, kdy bylo pochopitelně velmi obtížné sehnat přírodní materiál. Skřítky jsme ovšem také potřebovali zahrnout do videa, a proto je děti vytvořily alespoň z materiálu, kterým jsem jim poskytla. Do mateřské školy jsem se nakonec ještě jednou dostala, takže mohli vzniknout skřítkové z přírodního materiálu sloužící jako ukázka toho, jak se dá s přírodním materiálem pracovat. Na tvorbu skřítků navazuje další námět, a to „*Tvorba chatičky pro skřítky*“. Domeček jsme vytvářeli z krabice a přírodního materiálu, který byl k dispozici. Při tomto úkolu byla prověřována týmová spolupráce dětí. Velmi mile mě překvapilo, že při jejich týmové spolupráci nenastal žádný problém. Celou chatku si děti navrhly a ozdobily samy a při jejím vyrábění si vymýšlely různé příběhy. Nahlas uvažovaly nad tím, co se v chatce a kolem ní odehrává, kde se chatka nachází, a tím už nevědomě vytvářely pohádku, k níž jsme se na konci celého projektu dostali.

Děti zpracovávaly všechny návrhy převážně dle své vlastní fantazie, kterou jsem pouze podporovala motivací. U dětí v mateřské škole je motivace to nejdůležitější, musí být však přiměřená a nasměrovaná přímo k tématu. Proto se mi osvědčilo vést s dětmi před každou výtvarnou činností diskusi, během níž jsem se je snažila podnítit prostřednictvím různých otázek tak, aby se zcela ponořily do své fantazie. K tomu účelu mi také vhodně posloužily obrázky od různých umělců. Děti byly opravdu pohotové a leckdy se dokázaly namotivovat a vžít do daného výtvarného návrhu bez mého přičinění. Téma tajemna je velmi bavilo, protože se v něm mohly velmi dobře kreativně rozvíjet a nechat působit vlastní fantazii, což bylo současně jedním z mých cílů. Po zhotovení daného námětu jsme s dětmi společně vedli diskusi o tom, co vše nakreslily či vytvořily. Proto se také v závěrečném povídání objevují u určitých výrobků i autentické myšlenky dětí včetně přesných popisů obrázků a výtvarných děl.

Jako celkový výstup tohoto projektu jsem tedy zvolila pohádku, kterou jsme s dětmi společně vymysleli. Utvářeli jsme ji nevědomě po čas celého projektu tím, že jsme si o každém díle chvíli společně povídali. Na závěr jsme si s dětmi sedli, vytvořili jsme z vybraných námětů kulisy a sestavili hlavní koncept, který jsem si zapisovala v bodech podle toho, jak mi děti sdělovaly jednotlivé myšlenky. Poté už bylo opravdu jednoduché poskládat celý příběh dohromady. Jelikož se téměř ve všech již zhotovených dílech objevovali skřítki, příběh se jmenuje „*Jak skřítkové hledali poklad*“. Pohádka mi posloužila jako podklad pro následnou animaci. Do animovaného videa byla použita některá díla z námětů.

5 Praktická realizace jednotlivých činností

5.1 Námět č. 1

Odkrývací technika

Téma: Tajemný svět v noci

Dílčí výstup dané aktivity: Co se všechno může skrývat v tajemném světě, když ho zahalí tma.

Věk: 5-6 let

Počet dětí: 6

Použitá technika: Odkrývací technika

Pomůcky a prostředky: čtvrtka A4, tuž, voskovky, špejle, hrot štětce

Formát: A4 čtvrtka

Časová dotace: 60 minut

Bodový scénář výuky:

1. 5 minut – motivace
2. 5 minut – zadání činnosti
3. 40 minut – práce žáků/ rozděleno do dvou dnů
4. 5 minut – zhodnocení
5. 5 minut – úklid třídy

Forma výuky: skupinová, individuální

Motivace: „*Děti, představte si, jak může vypadat asi tajemný svět v noci. Hvězdičky svítí, a tak je leccos vidět. To jsem teda zvědavá, co všechno se ukryvá ve tmě, ve vašem tajemném světě.*“
„*Zavřete si oči, jako když jdete spát, pohodlně se usadte nebo se položte. Je tma a hluboká noc,*

nikde nikdo. Ale v našem tajemném světě se může stát cokoli. Co všechno tam vidíte? Co všechno se tam odehrává?“

Následně vedeme krátkou společnou diskusi, co vše děti viděli, když měly zavřené oči. Zařadila jsem do motivace ukázkou z tvorby Josefa Bolfa.

Postup: Dětem byla rozdána čtvrtka a voskovky. Děti střídaly různé barvy voskovek a pokryly celou část papíru. Následně namáčely štětec do tuše a kompletně pokryly celou plochu. Bylo zapotřebí nanést více vrstev tuše, aby byla celá čtvrtka zcela černá. Po zaschnutí děti špičkou špejle nebo hrotem od štětce vyškrabávaly obrázek.

Reflexe: U této techniky je zapotřebí dát si pozor na kvalitu voskovek. Pokud chceme, aby voskovky byly co nejvíce viditelné, musíme použít olejové voskovky anebo zainvestovat do kvalitnějších. Obyčejné voskovky nám bohužel neudělaly pěkný výsledek (viz fotografie). Při samotném zpracování byly děti nadšené, protože nečekaly, že se při vyrývání opravdu objeví barevný podklad (nikdy předtím tento způsob ve výtvarné výchově nedělaly). I přesto, že je škrabací technika jednou z nejvíce využívaných technik ve výtvarné výchově, rozhodla jsem se ji využít a zahájit jí náš projekt, abych děti do tématu „tajemno“ uvedla. Děti v předškolním věku si totiž pod tímto pojmem nejprve představily tmou.

Dalším námětem pro využití této techniky by bylo vhodné zařadit například vyškrabávání různých tajemných postav, mimozemšťanů apod. Následně by se tyto postavy vystříhaly a nalepily do námětu „Vesmír“.

Závěrečné povídání:

Robin 6 let: *Osamělá chatka, kterou najednou najdou kluk s holkou, kteří se šli projít. Ale za chatkou stojí medvěd, který vydává zvuky a chce děti vystrašit, aby utekly od chatky. Na kopcích jsou dva strážní skřítki. V lese fouká silný vítr, který pokácel stromy.*

Majda 5 let: *Na obrázku jsem nakreslila pštrosa s baterkou, protože pštros se vydal na výlet a pak najednou byla už noc, a tak si tou baterkou rozsvítil. Na cestu mu ale také svítí měsíc a hvězdy. Na nebi proletělo letadlo a v lese jsou stromy a houby.*

(Pozn. Holčička měla zrovna období ptáků a hlavně pštrosů.)

Amálka 5 let: *Vesele svítící měsíc, který mají všichni rádi. V lese je plameňák, medvěd, liška, vlk. Všechny zvířátka jsou moc hodná. V tajemném světě žijí také skřítkci, kteří krmí všechny obyvatele kaštany.*

Elen 6 let: *To, co je na obrázku, se děje každý večer, když se setmí. Není to moc dobrý svět, protože je tam zlý medvěd, vlk a lišky, kteří nemají rádi lidi. Ale je tam kouzelný skřítek a holčička. Ti se starají, aby zvířata neublížila náhodným pocestným.*

Deborka 6 let: *Na obloze svítí měsíc, který osvětluje chatku, ve které bydlí skřítkové, ti jsou velmi hodní a přináší kolemjdoucím štěstí a všechno dobré. Na obrázku jsou také hvězdné víly, které létají po nebi a dávají pozor, aby všechny hvězdy každou noc svítily hodným lidem na cestu.*

František 5 let: *Stará chatka v lese, kterou objevil kluk hledající poklad. Ale najednou se tam objevil bubák, kluk se lekl a chtěl utéct, ale zakopl o strom. Naštěstí bubák nebyl tak zlý a kluka nakonec nechal odejít.*

Fotografie č. 1 Odkrývaci technika

Fotografie č. 2 Odkrývaci technika

Fotografie č. 3 Odkrývaci technika

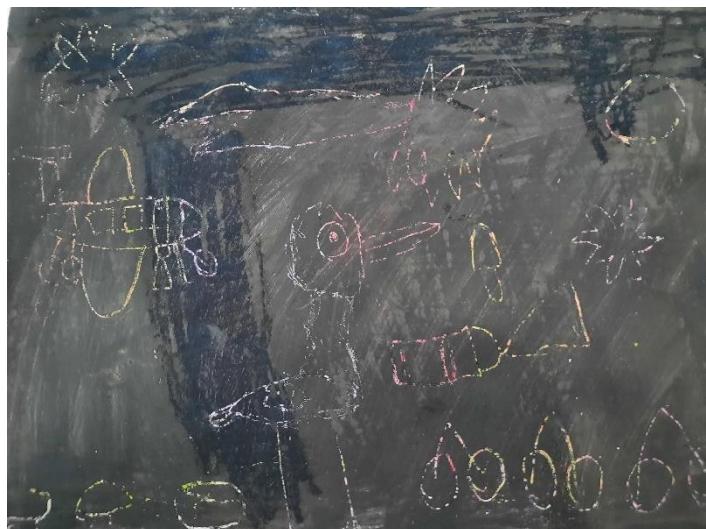
Fotografie č. 4 Odkrývaci technika

Fotografie č. 5 Elen 6 let

Fotografie č. 6 Robin 6 let

Fotografie č. 7 Majda 5 let

Fotografie č. 8 Deborka 6 let

Fotografie č. 9 Amálka 5 let

Fotografie č. 10 František 5 let

5.2 Námět č. 2

Solený akvarel, kresba

Téma: Tajemný svět ve vodě

Dílčí výstup dané aktivity: Co můžeme vidět ve vodě, co se může vyskytnout v tajemném světě, kdo tam žije.

Věk: 5-6 let

Počet dětí: 5

Použitá technika: Solený akvarel, kresba

Pomůcky a prostředky: hrubozrná sůl, voda, vodovky anebo anilinové barvy, čtvrtka A4, voskovky, pastelky, fixy

Formát: A4 čtvrtka

Časová dotace: 70 min

Bodový scénář vyučovací jednotky:

1. 5 minut – motivace

2. 5 minut – zadání činnosti

3. 30 minut práce žáků na soleném akvarelu / 15 minut práce žáků – dokreslení podvodního světa

4. 5 minut – zhodnocení

5. 10 minut – úklid třídy

Forma výuky: skupinová, individuální

Motivace: „*Děti, co všechno si myslíte, že může být ukryto někde hluboko v rybníce nebo moři, kam se nemůžeme podívat, protože je to tak hluboko? Myslíte, že se tam objevuje někdo nebo*

něco, co ještě my vůbec neznáme? A máte rádi kouzla? Protože já tu pro vás jedno kouzlo mám. Začarujeme si s barvami a papírem.“

Nadále jsem využila obrázků od umělce Jiřího Šiguta, který využívá ve své tvorbě fotocitlivý papír, který umísťuje do přírody. Ten se po čase ustálí, a tak vznikají neuvěřitelné obrazce.

Postup: Dětem byla rozdána čtvrtka a nádobky s čistou vodou. Následně děti velkými štětci potíraly celou plochu papíru vodou tak, aby na papíře nebyla velká kaluž. Poté na papír zapouštěly modrou barvu a rychle posypaly hrubozrnnou solí. Papír nechaly do druhého dne zaschnout a zbylá nerozpuštěná sůl byla vyhozena do odpadkového koše. Nakonec byly využity fixy nebo pastelky a děti dokreslily vše, co podle nich žije v tajemném světě ve vodě.

Reflexe: Pro nejlepší výsledek je lepší použít akvarelový papír a anilinové barvy místo vodovek. My jsme použili obyčejnou čtvrtku, avšak některé špatně snášely nános vody, takže se na ní vytvořil nevhodný povrch a vodové barvy neudělaly dostatečně velké solné obrazce.

S dětmi jsme touto technikou zároveň vytvořili pozadí do animovaného filmu. Vyzkoušeli jsme kromě modré i hnědočernou barvu, která nám posloužila jako pozadí lesa (viz titulky k filmu).

Závěrečné povídání:

Robin 6 let: *V tajemném světě ve vodě žije zlá chobotnice, která šla za jinou kamarádkou chobotnicí. Vodníkovi se ale nelíbilo, že v jeho revíru žijí zlé chobotnice, a tak se za nimi vydal a proměnil je v hodné chobotnice. Vodníka za jeho dobrý čin pochválila kouzelná rybka, která se objevuje jen tehdy, pokud je kolem ní samé dobro.*

Amálka 5 let: *Všichni tvorové žijí společně a mají se velmi rádi. Jenže píchavá rybka omylem ublížila mořskému koníkovi, naštěstí se objevil zázračný mořský koník, který svému kamarádovi koníkovi pomohl k jeho uzdravení. Píchavá rybka se omluvila a všichni přemýšleli, co udělat, aby se to už nestalo. A proto dali píchavé rybce na bodliny chrániče.*

Majda 5 let: *Na obrázku jsou mořské kaštiny. To je jídlo pro mořské tvory, ale velký sumec ty kaštiny chrání, aby se k nim nedostal někdo cizí, protože mezi kaštiny je i velikonoční vajíčko, které se objevuje jen jedenkrát do roka, akorát nikdo neví, kdy to bude, a proto je tam ten velký sumec.*

František 5 let: *Je tam žralok, který hlídá poklad, ale najednou se tam objevil vodník, který chtěl ten poklad ukrást. Naštěstí ho žralok uchránil.*

Deborka 5 let: *Ryba hlídá kámen, který umí dávat kyslík. Potápěč ho chce vzít a v ruce má foťák. Ryba usnula a potápěč se snaží rybu vyfotografovat a vzít zázračný kámen. Najednou se ryba vzbudí a zakleje potápěče, který už navěky musí zůstat v tajemné světě pod vodou.*

Fotografie č. 11 solený akvarel

Fotografie č. 12 solený akvarel

Fotografie č. 13 solený akvarel

Fotografie č. 14 solený akvarel

Fotografie č. 15 solený akvarel

Fotografie č. 16 solený akvarel

Fotografie č. 17 solený akvarel

Fotografie č. 18 solený akvarel

Fotografie č. 19 Robin 6 let

Fotografie č. 20 Majda 5 let

Fotografie č. 21 František 5 let

Fotografie č. 22 Amálka 5 let

Fotografie č. 23 Deborka 6 let

Fotografie č. 24 Elen 6 let

5.3 Námět č. 3

3D tvorba skřítků

Téma: Kdo žije v tajemném světě?

Dílčí výstup dané aktivity: Vytvoření skřítků žijících v tajemném světě.

Věk: 5-6 let

Počet dětí: 6

Použitá technika: 3D tvorba z šišek a přírodního materiálu, lepení, stříhání

Pomůcky: borovicové šišky, tavná pistole, vatové kuličky, lýko, korkové špunty, fixy, žaludové čepičky

Formát: 3D postavy – prostorová tvorba

Časová dotace: 50 minut

Bodový scénář vyučovací jednotky:

1. 5 minut – motivace

2. 5 minut – zadání činnosti

3. 30 minut – práce žáků

4. 5 minut – zhodnocení

5. 5 minut – úklid třídy

Forma výuky: skupinová, individuální

Motivace: „Pamatuje si, jak jsme stavěli domečky pro skřítky v lese, aby měli kde spát? No jo, jenže já vlastně vůbec netuším, jak takový lesní skřítek vypadá! Nepomohly byste mi s tím, milé děti? Já jsem to už nevydržela a podívala se do knížky, která se jmenuje „Jak Cílek Lídu našel“. A tam se nějakí tajuplní skřítkové objevují, tak se na to podívejte. A pak zkuste vytvořit z přírodního materiálu svého skřítku! A hlavně si ho nezapomeňte pojmenovat!“

Postup: Na vatovou či polyesterovou kuličku děti nakreslily fixou obličej. Šišku obmotaly přírodním lýkem (pokud některé části nedrží, pomůže tavná pistole). Některé děti lýko rozstříhaly a nalepily je tavnou pistolí nebo lepidlem jako sukýnku. Plyšový drátek protáhly mezerami mezi šiškou tak, aby vznikly ruce skřítků. Některé šišky špatně držely, ale stačilo rozpůlit korek a nalepit jej zespodu na šišku, aby byly stabilní. Jako čepičku na hlavu byly využity žaludové hlavičky, anebo opět lýko.

Reflexe: Na výrobu skřítků jsem záměrně vybrala borovicové šišky, protože většina z nich sama stojí. Jsou otevřené, díky čemuž bylo obmotání lýka jednoduché, takže jsme ani nemuseli použít tavnou pistoli. Každopádně by skřítkové šli utvořit i z jiných šišek, nebo jiného přírodního materiálu. Na některé části bylo potřeba užít lepicí pistoli. Jelikož používám malou pistoli, měla jsem kolem sebe dostatek prostoru a malou skupinku dětí, nechala jsem je, aby si s ní pod mým dohledem zkusily něco přilepit. Děti byly opět nadšené, že jsem jim pistoli svěřila a mohly si lepení samy vyzkoušet.

Závěrečné povídání: Protože jsme s dětmi tuto aktivitu dělali naposled, byly již s tématem tajemna dobře obeznámené. Všechny poznatky si uměly propojit do příběhu a tvorbu skřítků si opravdu užily. Přemýšlely o tom, kde asi mohou bydlet, jaké mají kouzelné schopnosti, co se děje, když je v lese tma a skřítkové čarují. Děti své skřítky také pojmenovaly a některé z nich jsme následně využili jako postavy v naší závěrečné pohádce.

Robin 6 let: *Dubánka – umí ošetřit všechna zranění*

Majda 5 let: *Dubánek – zvládne silně foukat tak, že lítají kameny a padají stromy*

Amálka 5 let: *Adam – dokáže se proměnit do různých podob zvířat*

Elen 6 let: *Bouřka – dokáže ovládat přírodní živly*

Deborka 6 let: *Bublík – dokáže kolem sebe nafouknout tak velkou bublinu, že pak slouží jako štít*

František 5 let: *Buban – svým objetím zvládne přeměnit vše v dobro a lásku*

Fotografie č. 25 - 3D tvorba skřítků

Fotografie č. 26 - 3D tvorba skřítků

Fotografie č. 27 - 3D tvorba skřítků

Fotografie č. 28 - 3D tvorba skřítků

Zleva: Amálka, Deborka, Adam, Ela, František, Robin, Majda

Fotografie č. 29 - 3D tvorba skřítků

Fotografie č. 30 - 3D tvorba skřítků

Fotografie č. 31 - 3D tvorba skřítků

Fotografie č. 32 - 3D tvorba skřítků

5.4 Námět č. 4

Naše tajemná planeta – tvorba pomocí svítících trubiček

Téma: Tajemný svět z vesmíru

Věk: 5–6let

Počet dětí: 4

Dílčí výstup dané aktivity: svítící planeta tajemného světa

Použitá technika: kresba na černý podklad a využití fosforeskujících trubiček

Pomůcky a prostředky: černý papír, čtvrtka, fosforující trubičky, lepidlo, bílá pastelka

Formát: A4 čtvrtka

Časová dotace: 40 minut

Bodový scénář vyučovací jednotky:

1. 5 minut – motivace

2. 5 minut – zadání činnosti

3. 20 minut – práce žáků

4. 5 minut – zhodnocení

5. 5 minut – úklid třídy

Forma výuky: skupinová, individuální

Motivace: *„Už jsme si zkoušeli, jak vypadá tajemný svět v noci, ale co myslíte, jak vypadá tajemný svět z vesmíru? Představte si, že jste kosmonauti, kteří letí raketou do vesmíru a vidí náš svět z veliké dálky. Co všechno vidíte? A co byste řekli na to, kdybychom papír s planetou rozsvítili?“ Využila jsem k další motivaci ukázky tvorby od výtvarnice Toyen, která mě svými díly nejvíce inspirovala k tvorbě vesmíru.*

Postup: Z černého papíru jsem vystříhla velké kolečko a pár malých. Velké kolečko jsem následně přilepila doprostřed papíru a nechala na dětech, aby se rozhodly, zda si budou chtít ještě přilepit i nějakou další malou planetu. Poté si děti na velkou planetu nakreslily bílou pastelkou cokoli, co si zrovna v danou chvíli představovaly, že může být vidět z tajemného světa až do vesmíru. Mezitím jsem rozstříhla svítící trubičky (je dobré stříhat mezi novinami, aby náplň nevystříkla kolem). V okamžiku, kdy měly děti dokresleno, dala jsem jim do ruky trubičku, kterou musely držet co nejvýše, aby si nenamočily ruce do tekutiny. Následně stačilo, aby děti chvíli přidržely trubičku na místě, dokud se neutvořila skvrna. Nakonec jsme vyhledaly nějaké místo, kde byla tma a papír se „rozsvítil“.

Reflexe: Tento námět byl pro děti opět velmi poutavý, protože v něm propojily fantazii s dřívějším námětem „*Tajemný svět v noci*“. Bylo pro ně zábavnější tvořit, protože už si snadno dovedly představit, co všechno může být z takové dálky vidět nebo které věci či bytosti mají planetu obývat. Největší moment překvapení však nastal, když jsme přišli do místnosti, kde byla tma a děti viděly svůj obrázek, jak krásně svítí.

Doporučuji mít při této činnosti jen málo dětí, aby je učitel při opatrném zacházení s trubičkami směl kontrolovat, protože tekutina je jedovatá. Pro bezpečnější vyrábění se také dají použít rukavice pro ochranu rukou. Nejlépe byla vidět žlutá, zelená a modrá barva trubiček.

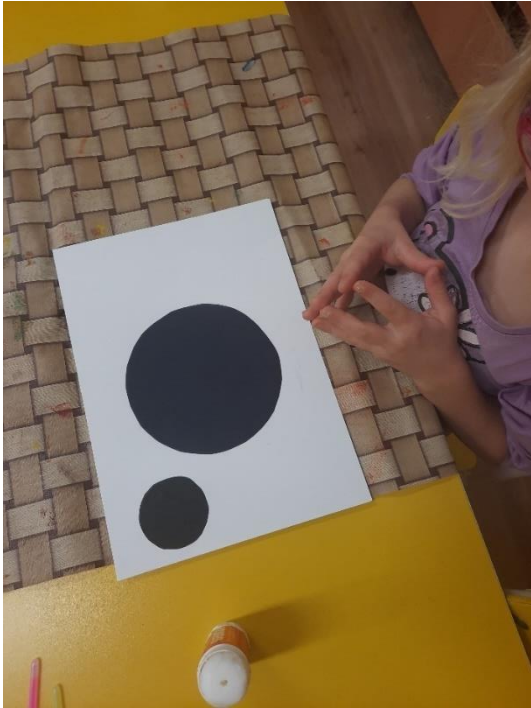
Závěrečné povídání:

Robin 6 let: *Z mého tajemného světa je až do vesmíru vidět chata, ve které přebývají skřítkové. Ostatní bytosti a věci nejsou vidět, protože je to až moc zahalené různými tajemstvími.*

Elen 6 let: *Z mojí planety je vidět tajemná chatka, protože ta jako jediná v noci svítí. Bydlí v ní skřítkci, kteří každou noc vaří kouzelné lektvary.*

František 5 let: *Můj tajemný svět je vidět z vesmíru docela dobře. Určitě je tam chata, skřítek a auto, kterému blikají světla, a proto je vidět až do vesmíru. A kolem planety žijí kouzelné bytosti.*

Deborka 6 let: *V mém tajemném světě žije víla, která má všechny moc ráda a hlídá celý svět, aby bylo všude dobro. A její super schopností je, že se dokáže přemístit kamkoliv chce. Proto jsem ji nakreslila i do vesmíru, kde kontroluje, jestli je všechno v pořádku i tam.*

Fotografie č. 33 Tvorba pomocí svítících trubiček

Fotografie č. 34 Tvorba pomocí svítících trubiček

Fotografie č. 35 Tvorba pomocí svítících trubiček

Fotografie č. 36 Tvorba pomocí svítících trubiček

Fotografie č. 37 Tvorba pomocí svítících trubiček

Fotografie č. 38 Tvorba pomocí svítících trubiček

5.5 Námět č. 5

Variace na voskovou enkaustiku

Téma: Tajemný svět na podzim

Dílčí výstup dané aktivity: vytvoření „podzimu“ pomocí žehličky a rozvíjení dětské fantazie

Věk: 5–6let

Počet dětí: 6

Formát: A2 – lesklý papír

Pomůcky: A2 lesklý papír z kalendáře, voskovky, žehlička na voskovou enkaustiku

Časová dotace: 50 minut

Bodový scénář vyučovací jednotky:

1. 5 minut – motivace

2. 5 minut – zadání činnosti

3. 30 minut – práce žáků

4. 5 minut – zhodnocení

5. 5 minut – úklid třídy

Forma výuky: skupinová

Motivace: *Když jsme s dětmi byli venku na procházce, pozorovali jsme barevný podzim kolem nás, stavěli jsme domečky pro skřítky a sbírali listí. Povídali jsme si, co se všechno může dít v lese, když tam nikdo není, jaká tajemná stvoření asi vykouknou ven.*

„Děti, dnes tu pro vás mám další kouzelné překvapení! Budeme malovat žehličkou. Ale nebude to jen tak. My si totiž namalujeme ten tajemný svět, jak asi může vypadat na podzim. Dnes jsme v lese viděli tolik barevného listí a zkoumali jsme různé díry, zdalipak tam nebydlí nějakí

skřítkové. No a teď to všechno přeneseme na papír, který nám možná rozkryje další tajemství v tajemném světě.“

Postup: Žehlička byla rozehrátá na mírný stupeň, abych na ní roztavila voskovky různých barev. Poté byla dětem žehlička opatrně podána za mého dohledu a asistence tak, abych zajistila maximální bezpečnost. Žehličku děti přiložily na papír a udělaly s ní jeden tah. Některé děti žehličku jen obtiskly bez jakéhokoliv pohybu, a i tímto způsobem vznikaly zajímavé tvary.

Reflexe: U tohoto námětu bylo zapotřebí dát velmi dobrý pozor na bezpečnost dětí. Proto jsem byla ráda, že jsme pro naši pětičlennou skupinu mohli využít celou dílnu. Mohla jsem tak mít přehled jak nad všemi dětmi, tak nad konkrétní prací s žehličkou. Dětem jsem na začátku vysvětlila pravidla bezpečnosti a upozornila je na to, že je to „speciální“ žehlička na malování, a proto to nesmějí zkoušet doma.

Poté jsem jim ukázala, jak celá technika probíhá. Po odlepení žehličky od papíru bylo na tvářích dětí vidět veliké překvapení. Spatřovaly v tom kouzlo, které dospělý nevidí. Seřadila jsem děti do fronty, připravila jim barvy na žehličku a děti si pak mohly samy zvolit, zda žehličku pouze obtisknou, nebo s ní udělají tah.

Závěrečné povídání: Kreativita dětí mě opravdu mile překvapila, protože nejdříve jsem měla v plánu dělat s voskovou enkaustikou něco jiného. Ale jakmile byl obraz dokončen, děti se seběhly a samy od sebe začaly v obrázku vidět různé věci, zvířata či bytosti. Společně jsme si dlouho o vytvořeném díle povídali. A bylo opravdu hezké vidět, jak funguje dětská fantazie.

Společný krátký příběh dětí: *Na skále jsou skřítki, kteří dohlížejí na poklad ukrytý v tajemném světě. Nikdo se k němu nesmí dostat, protože to, co v sobě poklad ukrývá, je velmi cenné. A kdyby ho chtěl někdo ukrást, tak by celý les shořel. Kolem lítá víla, která dává barvu listům. Je to víla Podzimka. Pod skálou běhají vlci, kteří mají své doupě ve velkém pařezu. Po stromech skáčou veverky, které umějí vyrábět duhu. Všichni jsou moc rádi, protože je podzim.*

Fotografie č. 39 Vosková enkaustika

Fotografie č. 40 Vosková enkaustika

Fotografie č. 41 Vosková enkaustika

Fotografie č. 42 Vosková enkaustika

Fotografie č. 43 Vosková enkaustika

Zleva: Elen, Robin, František, Majda, Deborka, Amálka

5.6 Námět č. 6

Chatička pro skřítky

Téma: Kde v tajemném světě přebývají skřítkci?

Dílčí výstup dané aktivity: chatička z krabice pro skřítky

Použitá technika: malba, lepení tavnou pistolí

Formát: objekt v prostoru

Pomůcky: krabice, tavná pistole, klacíky, šišky, tempery, voda, štětce

Časová dotace: 60 minut

Bodový scénář vyučovací jednotky:

1. 5 minut – motivace

2. 5 minut – zadání činnosti

3. 40 minut – práce žáků

4. 5 minut – zhodnocení

5. 5 minut – úklid třídy

Forma výuky: skupinová

Motivace: *„Už jsme postavili skřítkům jejich domečky v lese, ale co kdybychom těm našim skřítkům postavili domeček i tady ve školce? Já jsem totiž včera ještě byla v lese a představte si, že jsem v těch postavených chatkách našla jednoho vašeho skřítku. A on mi řekl, že by si taky moc přál mít takový krásný domeček i ve školce. A tak se večer sbalil a vyrazil sám do lesa. To jsou teda věci, vidíte, děti? Zvládneme postavit taky takový domeček?“*

Postup: Z krabice jsem odřízla dvě horní víka. Další dvě naproti sobě nám posloužily jako střecha. Následně z jedné strany bez víka byly vytvořeny dveře (stačilo rozstříhnout uprostřed).

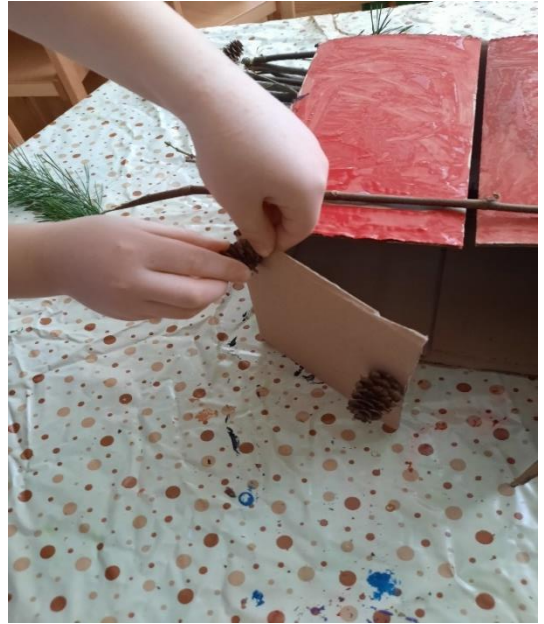
Poté jsme využili temper a potřeli střechu a stěny chaty. Děti byly posazeny dokola stolu a každé z nich barvilo část chatičky. Po uschnutí byl lepen přírodní materiál pomocí tavné pistole.

Reflexe: Děti se na tento výrobek těšily celý den, protože jsme ho vytvářeli v odpoledních hodinách. Děti seděly u kulatého stolu a před začátkem práce jsem jim vysvětlila, že je to týmová práce a všichni pracujeme společně. Musí se shodnout nejen na výběru barvy, ale i na výběru celého designu chatičky. Děti podávaly návrhy a mezi sebou bez problému určily, jak bude co vypadat. Já jsem pouze korigovala překřikování. Práci jsem každému na začátku malování rozdala a určila, kterou část bude kdo barvit. Při čekání na zaschnutí barev jsme se opět domlouvali, kam nalepíme přírodní materiál. Myslela jsem si, že budu lepit klacíky a šišky, ale děti se pod mým dohledem ujaly tavné pistole a celou chatku tak oblepily tímto materiálem téměř bez mé pomoci. Z jejich samostatnosti jsem měla radost. Nakonec mi děti dávaly tipy, jakým způsobem bychom mohly vybavit vnitřek.

Tato chatička byla vytvořena v prostředí mateřské školy za účelem jejího použití k animovanému filmu. Zároveň jsme si na procházce vyzkoušeli využít pouze přírodní materiál a postavit domečky pro skřítky v lese.

Fotografie č. 44 Chatička pro skřítky

Fotografie č. 45 Chatička pro skřítky

Fotografie č. 46 Chatička pro skřítky

Fotografie č. 47 Chatička pro skřítky

Fotografie č. 48 Chatička pro skřítky

Fotografie č. 49 Chatička pro skřítky

Fotografie č. 50 Chatička pro skřítky

Fotografie č. 51 Chatička pro skřítky

Fotografie č. 52 Chatička pro skřítky

Zleva: Majda, František, Deborka, Elen, Amálka

Fotografie č. 53 domeček pro skřítky v lese

Fotografie č. 54 domeček pro skřítky v lese

Fotografie č. 55 domeček pro skřítky v lese

Fotografie č. 56 domeček pro skřítky v lese

5.7 Námět č. 7

3D tvorba tajemných stvoření

Téma: Kdo žije v Tvém tajemném světě ve vodě?

Dílčí výstup dané aktivity: vytvoření jednoduchých podvodních stvoření ze zaschnutého lepidla

Věk: 5-6 let

Počet dětí: 6

Použitá technika: vytvoření libovolného uzavřeného tvaru z alobalu, jeho umístění na čtvrtku a následné vlití tekutého lepidla, které zaschne, a tak vznikne průhledné stvoření

Formát: objekt v prostoru

Pomůcky: A4 čtvrtka, alobal, tekuté lepidlo Herkules, tempery, špejle, barevný papír

Časová dotace: 30 minut

Bodový scénář vyučovací jednotky:

1. 5 minut – motivace

2. 5 minut – zadání činnosti

3. 15 minut – práce žáků

4. 5 minut – úklid třídy

Forma výuky: skupinová, individuální

Motivace: „Děti, představte si, že jste zase potápěči ve vašem tajemném světě a setkáváte různá stvoření. Přesně taková, jaká jste si nakreslily do svého podvodního světa (solný akvarel). Pojďme si je vytvořit jako postavičky, ale ne jen tak ledajaké! My budeme tvořit z lepidla“.

Dětem jsem nechala jejich vytvořený tajemný svět ve vodě jako předlohu, aby se lépe vžily do představy potápěče, který proplouvá v hlubinách moře.

Postup: Na čtvrtku byl položen alobal přes celou její plochu a utrhnut další kus alobalu cca 10 cm dlouhý, který bylo zapotřebí zmačkat tak, aby z něj vznikl delší „had“, z kterého si děti

mohly vytvořit jakýkoli tvar. Tento tvar byl položen a dostatečně přimáčknut na čtvrtku s alobalem. Poté bylo využito tekuté lepidlo a nalito asi do poloviny tvaru. Tempery musely být lehce naředěny vodou, děti do nich namočily štětec a udělaly do tekutého lepidla skvrny, které mohly špejlí různě rozetřít. Nakonec byly z barevných papírů vytrhnuty malé kousky, které byly opatrně položeny do lepidla, takže ve výsledku posloužily jako oko a ploutve. Čtvrtku jsme opatrně přenesli na topení a nechali ji tam, dokud lepidlo zcela nevyschnulo. Po zaschnutí byla odstraněna spodní část alobalu.

Reflexe: Tento námět jsme s některými dětmi museli zopakovat, protože nám lepidlo vyteklo ze všech stran. Proto je opravdu dobré dát si práci a řádně alobal přimáčknout ke čtvrtce. Děti každé ráno utíkaly k topení a pozorovaly, jak se jejich stvoření mění, protože lepidlo zasychalo tři dny. Na této technice je výhodné, že si děti mohou vytvarovat cokoliv chtějí.

Jelikož jsme měli již vytvořený podvodní podklad ze soleného akvarelu, dětem se líbilo, že si tyto potvůrky mohly vzít a hrát si s nimi, jako by byly opravdu ve vodě. Proto jsem je následně využila i do animovaného filmu do prostředí vody, kde žije chobotnice.

Fotografie č. 57 Tvorové z lepidla

Fotografie č. 58 Tvorové z lepidla

Fotografie č. 59 Tvorové z lepidla

Fotografie č. 60 Tvorové z lepidla

Fotografie č. 61 Tvorové z lepidla

Fotografie č. 62 Tvorové z lepidla

Fotografie č. 63 Tvorové z lepidla

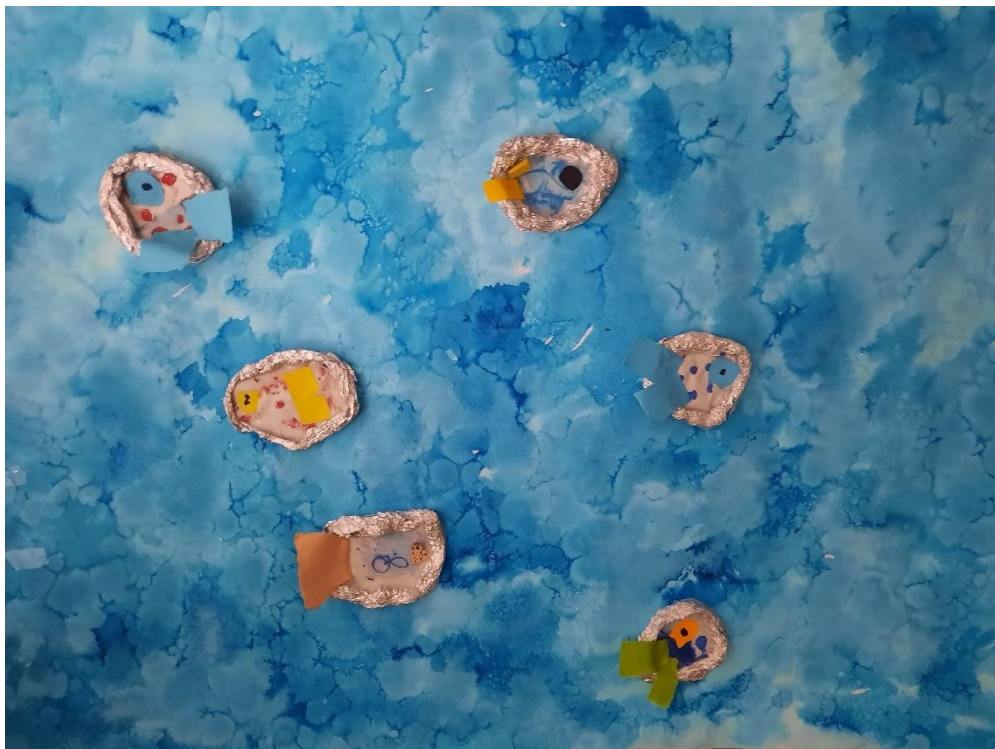
Fotografie č. 64 Tvorové z lepidla

Fotografie č. 65 Tvorové z lepidla

Fotografie č. 66 Tvorové z lepidla

Fotografie č. 67 Podklad pro animované video

5.8 Námět č. 8

Pohádka

Téma: Příběh o skřítcích z tajemného světa

Dílčí výstup dané aktivity: pohádka, která slouží jako předloha k animovanému filmu

Věk: 5–6 let

Počet dětí: 6

Použitá technika: tvorba textu

Pomůcky a prostředky: skřítkové, chobotnice, pytlíček s pokladem, pozadí vytvořené pomocí solného akvarelu, chatička, stromy vytvořené technikou tupování

Formát: dokument Microsoft Word

Časová dotace: 60 minut

Forma výuky: skupinová

Motivace: *„Co byste děti řekli na to, kdybychom vytvořili naši vlastní pohádku? Já vás teď kouzelnou hůlkou přeměním na režiséry a společně stvoříme krátkou pohádku, která bude jen a jen vaše. A hlavními hrdiny budou vaši skřítkové, co myslíte? Zvládneme to?“*

Postup: Nechala jsem děti, aby z nabízených věcí vytvořily kulisy. Následně jsme se posadili do kruhu tak, abychom na ně viděli. Pokaždé jsem nechala hovořit jedno z dětí a zapisovala jsem si důležité body nebo jednotlivé věty. Poté už bylo na mně, abych celou pohádku zkomponovala.

Reflexe: Jelikož nás téma „Tajemného světa“ provázelo po celou dobu, neměly děti s vymýšlením příběhu sebemenší problém. Propojily všechny náměty, a vymyslely tak opravdu pěkné povídání. Já jsem pouze přispěla pár větami, aby příběh dal celkový smysl. Inspirovala jsem se myšlenkami, které mi děti v průběhu všech námětů povídaly, takže napsat celou pohádku s dětmi z mateřské školy nebyla těžká věc, naopak to bylo velmi příjemné a pro mě zajímavá zkušenost s tím, že i takto malé děti něco takového zvládnou.

Závěrečné povídání: *Pohádka „Jak skřítkové hledali poklad“.*

6 Pohádka od dětí z MŠ Březinova

Jak skřítkové hledali poklad

Tento příběh stal se už dávno. Ale lidé si ho vyprávějí dodnes, protože ten tajuplný les prý stále ještě existuje, jen nikdo neví, kde na světě vlastně je. A jak ten příběh vlastně zní? Pohodlně se usad'te a poslouchejte.

Kdysi dávno někde za devatero řekami a devatero horami stála hluboko v tajemném lese malá chaloupka. Měla červenou střechu pokrytou roštím, velké dveře ze šišek a místo cihel byla obklopena jehličím. V chaloupce bydleli kouzelní skřítkové Dubánek, Bublík a Buban. Každý z nich měl kouzelnou moc. Dubánek uměl zafoukat takovou silou, že litaly kameny. Bublíkova moc byla zase taková, že dokázal vyfouknout obrovskou bublinu kolem sebe, něco jako štít. No a Buban dokázal svým objetím změnit zlo v dobro a lásku.

Všichni tři byli bratři a rodiče už neměli. Pamatovali si, že jim rodiče vyprávěli příběh o zlé chobotnici, která žije v jejich rybníce a prý ukrývá velký poklad. A tak se jednoho dne rozhodli, že se vydají na cestu za pokladem. Pokud ten poklad opravdu existuje a najdou ho, tak obdarují všechny lidi, kteří do lesa s dobrou přicházejí. Vyrazili hned ráno. Šli a šli a najednou se před nimi zjevil obr. „Kampak jdete skřítkové?“ „Hledat poklad,“ odvětil Dubánek. „Snad ne do rybníka, vždyť tam žije zlá chobotnice!“ zhrozil se obr. Skřítkové mu vysvětlili svůj plán, co se chystají s nalezeným pokladem udělat. A protože obr byl velmi laskavý a viděl, že skřítkové jsou hodní, poradil jim, jak na chobotnici. „Skřítkové, poklad má chobotnice schovaný ve své skřínce, kterou pečlivě hlídá. Dostanete se k ní jedině tak, když využijete své schopnosti a budete pracovat jako tým.“ Skřítkové poděkovali a slíbili obrovi, že až půjdou zpátky, zastaví se u něj a něco mu z nalezeného pokladu dají. Obr jim popřál hodně štěstí a sil a bratři pokračovali v cestě. Když došli k rybníku, Bublík kolem sebe udělal bublinu, do které se všichni tři bratři schovali a skočili do rybníka.

Kde se vzala tu se vzala obrovská chobotnice. Skřítkové se ale nezalekli a hned na chobotnici spustili: „Kde máš poklad? Víme, že není Tvůj!“ Chobotnice se zamračila a povídá „Co je Vám do toho? Ten poklad Vám nedám, stejně nevíte, kde je.“ Skřítkové se ušklíbli, protože už od obra moc dobře věděli, že poklad je ve skříni, zamrkali jeden na druhého a v tom se strhla mela. Dubánek zafoukal tak silně, že to chobotnici odfouklo od skříně tak daleko, že Bublík rychle přiběhl ke skříni a popadl poklad. Dubánek přestal foukat, aby se Buban dostal

k chobotnici. Svým objetím dokázal chobotnici přeměnit na velmi laskavou a milou, a proto se už nikdy nestalo, že by chobotnice kradla poklad.

Svým týmovým a rychlým jednáním skřítkové dokázali najít poklad a změnit zlo v dobro. Skřítkové prý mince, které byly v tom pokladu, ukryli po celém lese. Dodnes se vypráví, že když člověk s dobrou přichází do lesa, mince se samy objeví.

Fotografie č. 68 Skřítkové a jejich chatička

Zleva: Amálka, Majda, František, Adam, Elen, Robin, Deborka

Fotografie č. 69 Skřítkové a jejich chatička

6.1 Titulek k vytvořenému filmu

Název videa: „*Jak skřítkové hledali poklad*“

Prostředky: mobilní aplikace „*Stop motion studio*“

Hudba: *Magic fantasy music (zdroj youtube)*

Stopáž: 5:49 minut

O filmu: Skupina podílející se na tvorbě titulku zahrnuje všechny děti, které se mnou pracovaly na námětech. Jedná se o šest dětí ve věku 5 a 6 let. Děti připravily kulisy představované solným akvarelem, chaloupkou a skřítky. V mateřské škole jsme ještě našli textilní pytlíček na poklad a ze zbytku kartonu jsem vyrobila jednoduchou skříň. A protože byl zrovna podzim, vytvořili jsme s dětmi při ranní výtvarné výchově stromy, které jsme dělali tupovanou technikou, tedy za pomoci temper, šablony a houbičky na nádobí. Stromy jsem následně využila ve filmu, kde tvořily prostředí lesa. Keramická chobotnice ve videu je moje vlastnoruční práce z 2. ročníku. Použila jsem ji do příběhu z toho důvodu, že se několikrát nezávisle na sobě opakovala i ve výtvarné tvorbě dětí. Děti byly při tvoření velmi nápadité a jejich fantazie mě dovedla ke konečné podobě filmu, který jsem zpracovávala pomocí mobilní aplikace, do které jsem vložila sérii několika předem vyfocených fotografií.

Na pohádce se podíleli:

Deborka 6 let, Elen 6 let, František 5 let, Robin 5 let, Majda 5 let, Amálka 5 let

Fotografie č. 70 Video

Fotografie č. 71 Video

Fotografie č. 72 Video

Fotografie č. 73 Video

Fotografie č. 74 Video

Fotografie č. 75 Video

Fotografie č. 76 Video

Fotografie č. 77 Video

Fotografie č. 78 Video

Fotografie č. 79 Video

Fotografie č. 80 Video

Fotografie č. 81 Video

Fotografie č. 82 Video

Fotografie č. 83 Video

Fotografie č. 84 Video

Fotografie č. 85 Video

Fotografie č. 86 Video

Závěr

V mateřské škole jsem kvůli pandemické situaci nemohla strávit tolik času, kolik jsem potřebovala k vytvoření celého projektu, protože některé náměty by bylo potřeba zopakovat. Proto je v této práci uvádím pouze jako návrh. Cílem bakalářské práce bylo vytvoření výtvarného projektu s názvem „Můj tajemný svět“. Na začátku byly vybrány děti ve věku 5 a 6 let, které se mnou každé ráno při výtvarných činnostech a po dobu dvou týdnů tvořily mnou předložené náměty. Když jsem s dětmi začala spolupracovat, vysvětlila jsem jim celou svoji myšlenku a také to, co po nich budu vyžadovat. Hned od začátku mi bylo jasné, že jsem měla při výběru dětí velké štěstí, jelikož se okamžitě pro celý projekt nadchly. Každý den ráno při příchodu do mateřské školy se mě s nadšením a celé nedočkavé ptaly, co nového budeme tvořit. Ke každému z námětů jsem měla připravenou motivaci, protože bez dobré motivace nelze ve výtvarné výchově pracovat. Dětem jsem ale do jejich tvoření nezasahovala. Pouze v případě, že bylo zapotřebí použít tavnou pistoli či jiné nástroje, které by děti samy neovládly použít, jsem na manipulaci musela dohlédnout a zaručit bezpečnost dětí. Poté, co děti měly dílo hotové jsme si spolu na krátkou chvíli sedly a nechala jsem je, aby mi pověděly o tom, co nakreslily nebo vytvořily. Tak vzniklo závěrečné povídání, které obsahuje skutečné myšlenky dětí. Když byly všechny náměty dokončeny, společně jsme vymysleli text k pohádce, která sloužila jako předloha pro vytvoření animačního videa.

Pozorovala jsem rovněž vývoj výtvarného projevu u dětí, který byl uveden též v teoretické části. Potvrdil se můj předpoklad, že se u některých dětí ještě stále objevují rysy hlavonožce, který se však už mění v propracovanějšího panáka připomínajícího lidskou postavu. U dvou dětí jsem pozorovala velmi zajímavý jev spontánního výtvarného projevu. Jednalo se o situace, které vznikly z vnitřní potřeby dítěte a následně se projevil výtvarnou formou (způsobily je například nějaké silné zážitky). Mluvím o případě dvou sester, které zrovna měly období „pštrosů a ptactva“. Silný zážitek ze ZOO a pohádek se přenesl do jejich výtvarného projevu, a proto byl ve většině jejich děl k vidění právě pštros nebo jiný pták. I přesto, že se děti nechaly unášet svoji vlastní fantazií, vyvolávalo v nich téma tajemna téměř totožné motivy. Ve většině děl se tak objevovali převážně skřítky, chobotnice, medvědi, tajemný les apod.

Myslím si, že vytváření většího výtvarného projektu v mateřské škole není určeno každému učiteli. Je třeba mít trpělivost a dostatek času na přípravu i samotnou realizaci. Jelikož občas děti nemají svůj den anebo při práci učitel zjistí, že zvolený námět není úplně vhodný, je potřeba

obrnit se trpělivostí, které však učitel nemusí mít vždy dostatek. Ze své vlastní zkušenosti na projektu jsem sama pochopila, jak důležitá je pro děti motivace a jak je opravdu dobré mít techniky a činnosti předem vyzkoušené.

Literatura a zdroje

ALLEN, K. Eileen a Lynn R. MAROTZ. *Přehled vývoje dítěte: od prenatálního období do 8 let*. Vyd. 3. Přeložil Petra VLČKOVÁ. Praha: Portál, 2008. Rádci pro rodiče a vychovatele. 187 s. ISBN 978-80-7367-421-2.

DAVIDO, Roseline. *Kresba jako nástroj poznání dítěte*. Vyd. 2. Přeložila Alena LHOTOVÁ, přeložil Hana PROUSKOVÁ. Praha: Portál, 2008, 205 s. ISBN 978-80-7367-415-1.

HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005, 136 s. ISBN 80-7290-237-7.

HAZUKOVÁ, Helena. *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2011, 160 s. ISBN 978-80-87553-30-5.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské*. Ilustroval Anna KOPECKÁ. Praha: Kalich, 1992, 154 s. ISBN 80-7017-492-7.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. ISBN 80-247-1284-9.

LINDAUROVÁ, Lenka, PROCHÁZKOVÁ, Bára, ed. *Mezera: mladé umění v Česku 1990-2014*. V Praze: Společnost Jindřicha Chalupeckého, 2014. Magnus art (Yinachi), 542 s. ISBN 978-80-905317-3-4.

MANDYS, Pavel. *2 x 101 knih pro děti a mládež: nejlepší a nejvlivnější knihy*. V Praze: Albatros, 2013, 430 s. ISBN 978-80-00-03336-5.

MATĚJČEK, Zdeněk a Marie POKORNÁ. *Radosti a strasti: předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk*. Jinočany: H & H, 1998, 205 s. ISBN 80-86022-21-8.

NOVOTNÁ, Lenka, Miloslava HŘÍCHOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. V Plzni: Západočeská univerzita, 2004, 84 s. ISBN 80-7043-281-0.

PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. *Psychologie dítěte*. Vyd. 5., V nakl. Portál 4. Praha: Portál, 2007, 143 s. ISBN 978-80-7367-263-8.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013, 395 s. ISBN 978-80-262-0403-9.

ROESELOVÁ, Věra. *Didaktika výtvarné výchovy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2003, 56 s. ISBN 80-7290-121-4.

ROESELOVÁ, Věra. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1997, 219 s. ISBN 80-902267-2-8.

ROESELOVÁ, Věra. *Techniky ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1996. ISBN 80-902267-1-x.

SKÁLA, František. *Jak Cílek Lidu našel*. Praha: Meander, 2006, 70 s. ISBN 978-80-86283-44-9.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 92 s. ISBN 80-244-1469-4.

UŽDIL, Jaromír. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta: výtvarný projev a psychický život dítěte*. Praha: Portál, 2002, 132 s. ISBN 80-7178-599-7.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, 536 s. ISBN isbn978-80-246-2153-1.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie pro obor speciální pedagogika – vychovatelství*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008, 127 s. ISBN 978-80-7372-306-4.

VALACHOVÁ, Daniela. *Povedzme to farbami: multikultúrna výchova a jej možnosti vo výtvarnej výchove*. Brno: Tribun EU, 2009, 146 s. ISBN 978-80-7399-855-4.

VIMR, Vladimír. *Malá galerie českých malířů*. Praha: Práce, 1980, 193 s. ISBN 24-032-80.

VOLF, Petr. *František Skála: sklizeň 1980-2004*. Praha: BB art, 2005, 136 s. ISBN 80-7341-569-0.

VONDROVÁ, Petra. *Výtvarné techniky pro děti: [hry a výtvarné činnosti pro děti ve věku od 4 do 9 let]*. Vyd.1. Praha: Portál, 2001, 156 s. ISBN 80-7178-583-0.

Internetové zdroje:

FRÝBOVÁ, J., 2020, Josef Bolf. Artlist – databáze současného umění: Artlist – Umělci [online]. Copyright ©2006 [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/josef-bolf-204/>

GLENNOVÁ, M., 2009. Toyen. Artmuseum.cz [online]. Aktualizováno 17.4. 2009. Copyright © 1999 [cit. 13.03.2021]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=421

PÁNKOVÁ, M., 2006. Artlist – databáze současného umění: Daisy Mrázková. [online]. Copyright ©2006 [cit.2021-03-15]. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/daisy-mrazkova-6062/>

WHITE, B. (2002). *The arts in children's lives: Context, culture, and curriculum*. *McGill Journal of Education*, 37(2) [online]. 266-270 [cit. 2021-03-08]. Dostupné z: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/arts-childrens-lives-context-culture-curriculum/docview/202720395/se-2?accountid=16730>

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [online]. 2004 [cit. 2021-02-28]. Dostupné na World Wide Web: <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-25-8-2020>

Magic Fantasy Music - The Magician - YouTube. YouTube [online]. Copyright © 2021 [cit. 12.05.2021]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=i3uEUnQ8Eu0>

Zdroje obrázků:

JOSEF, B., Umělci – Galerie Ad Astra [online]. Copyright © All Rights Reserved. [cit.2021-03-15]. Dostupné z: <https://www.ad-astra.cz/umelci/josef-bolf>

MRÁZKOVÁ, D., Artlist – databáze současného umění: Daisy Mrázková. [online]. Copyright ©2006 [cit.2021-03-15]. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/daisy-mrazkova-6062/>

MRÁZKOVÁ, D., *Slon a mravenec*, Databáze knih [online]. Copyright © 2008 [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/slona-mravenec-15628>

SKÁLA, F., *Jak Cílek Lídu našel*, 2015 »Booktook.cz. Booktook.cz | online knihkupectví - 85 000 titulů skladem [online]. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://www.booktook.cz/p/jak-cilek-lidu-nasel-9788087596807/>

SKŘIVÁNEK, J., Top 10 Toyen (2017) | Artplus.cz. [online]. Copyright ©2009 Ambit Media, a.s. [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.artplus.cz/cs/aukcni-zpravodajstvi/1/top-10-toyen-2017>

Seznam obrázků

Obrázek 1 autor: František Skála, "Jak Cílek Lídu našel"	24
Obrázek 2 autor: Toyen – "Potápeč"	25
Obrázek 3 autor: Toyen – „Le devenir de la liberté“	25
Obrázek 4 autor: Toyen – "Spící"	25
Obrázek 5 autor: Daisy Mrázková – "Neplač, Muchomůrko".....	26
Obrázek 6 autor: Daisy Mrázková – "Slon a Mravenec"	27
Obrázek 7: Daisy Mrázková – "Noc"	27
Obrázek 8 autor: Josef Bolf – "Kůň"	28
Obrázek 9 Josef Bolf – "Roztrhaný"	28
Obrázek 10 autor: Josef Bolf – "Obrácený odraz"	28

Seznam fotografií

Fotografie č. 1 Odkrývací technika	35
Fotografie č. 2 Odkrývací technika	35
Fotografie č. 3 Odkrývací technika	35
Fotografie č. 4 Odkrývací technika	35
Fotografie č. 5 Elen 6 let.....	36
Fotografie č. 6 Robin 6 let	36
Fotografie č. 7 Majda 5 let.....	36
Fotografie č. 8 Deborka 6 let	37
Fotografie č. 9 Amálka 5 let	37
Fotografie č. 10 František 5 let	37
Fotografie č. 11 Solený akvarel	41
Fotografie č. 12 Solený akvarel	41
Fotografie č. 13 Solený akvarel	41
Fotografie č. 14 Solený akvarel	41
Fotografie č. 15 Solený akvarel	42
Fotografie č. 16 Solený akvarel	42
Fotografie č. 17 Solený akvarel	42
Fotografie č. 18 Solený akvarel	42
Fotografie č. 19 Robin 6 let	43
Fotografie č. 20 Majda 5 let.....	43
Fotografie č. 21 František 5 let	43
Fotografie č. 22 Amálka 5 let	44
Fotografie č. 23 Deborka 6 let	44
Fotografie č. 24 Elen 6 let.....	44
Fotografie č. 25 3D tvorba skřítků.....	47
Fotografie č. 26 3D tvorba skřítků.....	47
Fotografie č. 27 3D tvorba skřítků.....	47
Fotografie č. 28 3D tvorba skřítků.....	47
Fotografie č. 29 3D tvorba skřítků.....	48
Fotografie č. 30 3D tvorba skřítků.....	48
Fotografie č. 31 3D tvorba skřítků.....	48
Fotografie č. 32 3D tvorba skřítků.....	48

Fotografie č. 33 Tvorba pomocí svítících trubiček.....	51
Fotografie č. 34 Tvorba pomocí svítících trubiček.....	51
Fotografie č. 35 Tvorba pomocí svítících trubiček.....	51
Fotografie č. 36 Tvorba pomocí svítících trubiček.....	51
Fotografie č. 37 Tvorba pomocí svítících trubiček.....	52
Fotografie č. 38 Tvorba pomocí svítících trubiček.....	52
Fotografie č. 39 Vosková enkaustika.....	55
Fotografie č. 40 Vosková enkaustika.....	55
Fotografie č. 41 Vosková enkaustika.....	55
Fotografie č. 42 Vosková enkaustika.....	55
Fotografie č. 43 Vosková enkaustika.....	56
Fotografie č. 44 Chatička pro skřítky	59
Fotografie č. 45 Chatička pro skřítky	59
Fotografie č. 46 Chatička pro skřítky	59
Fotografie č. 47 Chatička pro skřítky	59
Fotografie č. 48 Chatička pro skřítky	60
Fotografie č. 49 Chatička pro skřítky	60
Fotografie č. 50 Chatička pro skřítky	60
Fotografie č. 51 Chatička pro skřítky	60
Fotografie č. 52 Chatička pro skřítky	61
Fotografie č. 53 Domeček pro skřítky v lese.....	62
Fotografie č. 54 Domeček pro skřítky v lese.....	62
Fotografie č. 55 Domeček pro skřítky v lese.....	62
Fotografie č. 56 Domeček pro skřítky v lese.....	62
Fotografie č. 57 Tvorové z lepidla.....	65
Fotografie č. 58 Tvorové z lepidla.....	65
Fotografie č. 59 Tvorové z lepidla.....	65
Fotografie č. 60 Tvorové z lepidla.....	65
Fotografie č. 61 Tvorové z lepidla.....	66
Fotografie č. 62 Tvorové z lepidla.....	66
Fotografie č. 63 Tvorové z lepidla.....	66
Fotografie č. 64 Tvorové z lepidla.....	66
Fotografie č. 65 Tvorové z lepidla.....	67

Fotografie č. 66 Tvorové z lepidla.....	67
Fotografie č. 67 Podklad pro animované video	67
Fotografie č. 68 Skřítkové a jejich chatička	70
Fotografie č. 69 Skřítkové a jejich chatička	70
Fotografie č. 70 Video	72
Fotografie č. 71 Video	72
Fotografie č. 72 Video	72
Fotografie č. 73 Video	72
Fotografie č. 74 Video	72
Fotografie č. 75 Video	72
Fotografie č. 76 Video	73
Fotografie č. 77 Video	73
Fotografie č. 78 Video	73
Fotografie č. 79 Video	73
Fotografie č. 80 Video	73
Fotografie č. 81 Video	73
Fotografie č. 82 Video	74
Fotografie č. 83 Video	74
Fotografie č. 84 Video	74
Fotografie č. 85 Video	74
Fotografie č. 86 Video	74

Anotace

Jméno a příjmení:	Dominika Krůlová
Katedra:	Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci
Vedoucí práce:	Mgr. Magdalena Adámková Turzová Ph.D.
Rok obhajoby:	2021
Název práce:	Můj tajemný svět – projektová tvorba v rámci výtvarné výchovy v mateřské škole
Název v angličtině:	My mysterious world – a project creation within artistic activities in kindergarten
Anotace práce:	<p>Cílem této bakalářské práce je vytvoření výtvarného projektu na téma „Můj tajemný svět“. Každému dítěti ke konci projektu vznikne z jednotlivých námětů jeden jeho vlastní tajemný svět. Vybrané náměty byly použity k vytvoření krátkého animačního videa. Teoretická část se zabývá obdobím dětství, výtvarným projevem u dětí předškolního věku, dále výtvarnými technikami, které se vyskytují v MŠ a na závěr jsou uvedeni umělci, kteří mě inspirovali k tvorbě námětů v praktické části.</p> <p>Praktická část obsahuje několik výtvarných námětů, které spojuje téma „tajemna“. Jednotlivé náměty byly vyzkoušeny v MŠ s dětmi ve věku 5 a 6 let. Celá praktická část vygradovala v krátké animační video, ve kterém se objevují některé dětmi zhotovené náměty.</p>
Klíčová slova:	Výtvarný projekt, dítě, mateřská škola, výtvarný námět, výtvarná výchova, preprimární pedagogika
Annotation:	The aim of this bachelor thesis is to create an art project called "My Mysterious World". Towards the end of the project, each child will have one Mysterious World project of its own. The selected motifs were used with the purpose to create a short animated video. The theoretical part deals with the period of childhood, the artistic expression the preschool children have, as well as with the artistic techniques that occur in the kindergarten. At the end, I mention the

	<p>artists, who inspired me in creation of the topics for my practical part. The practical part contains several artistic motifs that combine the theme of "mystery". These individual motifs were practised in the kindergarten with children aged 5 and 6. The whole practical part resulted in a short animated video in which some of the children's motifs appeared.</p>
Key Words:	Art project, children, kindergarten, artistic theme, pre-primary pedagogy, art education
Přílohy vázané v práci:	DVD–animovaný film „Jak skřítkové hledali poklad“
Rozsah práce:	85
Jazyk práce:	Čeština

Přílohy

1 DVD–animovaný film „Jak skřítkové hledali poklad“